SINIF İÇİN OLUMLU DAVRANIŞSAL DESTEKLER

Üçüncü Basımdan Çeviri

Positive Behavioral Supports for the Classroom

Third Edition

Brenda K. Scheuermann
Texas State University

Judy A. Hall

Çeviri Editörleri

Prof. Dr. Sezgin Vuran - Dr. Öğretim Üyesi Kürşat Öğülmüş

PEARSON

nobel

SINIF İÇİN OLUMLU DAVRANIŞSAL DESTEKLER
Positive Behavioral Supports for the Classroom
Brenda K. Scheuermann, Judy A. Hall
Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Sezgin Vuran - Dr. Öğretim Üyesi Kürşat Öğülmüş

Yayın No. : XXX
Özel Eğitim No. : xxx
ISBN : 978-605-133-XXX
E-ISBN : 978-605-133-XXX
Basım Sayısı : 3. Basımdan Çeviri, Şubat 2021

© Copyright 2021, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Authorized translation from the English language edition, entitled EDUCATIONAL PSYCHOLOGY: Theory and Practice, 10th Edition by ROBERT SLAVIN, published by Pearson Education, Inc, publishing as Pearson, Copyright © 2012 Pearson Education, Inc., 501 Boylston Street, Boston, MA 02116. All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from Pearson Education, Inc.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from Pearson Education, Inc. TURKISH language edition published by NOBEL AKADEMIK YAYINCILIK, Copyright © 2021.

Kitapta yer alan internet erişim uzantıları kitabın orijinal dilinde yapılan baskısına aittir.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon: Seval Sezer -seval@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım: Ahmet Aras Çiftçi -aras@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-
Basım ve Cilt: Özgem Matbaacılık Sertifika No.: 19478
Zübeyde Hanım Mah. 1. Cad. Alibey İşhanı No.: 99/11 Ankara

Kütüphane Bilgi Kartı

Scheuermann, Brenda K., Hall, Judy A.
SINIF İÇİN OLUMLU DAVRANIŞSAL DESTEKLER / *Çeviri Editörleri: Prof. Dr. Sezgin Vuran - Dr. Öğretim Üyesi Kürşat Öğülmüş*
Positive Behavioral Supports for the Classroom / *Brenda K. Scheuermann, Judy A. Hall*
3. Basımdan Çeviri, XX+ 330 s., 21,5x27,5 cm. Kaynakça ve dizin var.
ISBN: 978-605-133-xxx
E-ISBN: 978-605-133-xxx
1. Olumlu Davranışsal Müdahaler ve Destekler 2. Okul Çaplı Olumlu Davranışsal Destek, Davranışın İzlenmesi ve Desteklenmesi

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

ÖN SÖZ

Aslında her eğitimci davranış yönetimi ve sınıf yönetimi üzerine dersler alır fakat yine de öğretmenler devamlı öğrenci disiplinini ve sınıf yönetimini birincil sorun alanı olarak dile getirirler. Pek çok öğretmenin günümüz öğrencilerinin yarattığı en küçük davranış zorluklarını yönetmek için bile yeterince hazır olmadığı açıktır. Fakat sınıf yönetimi, uygulamalı davranış analizi ve olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri alanları öğretmenlerin çoğu öğrenci davranış problemini önlemelerini ve davranış zorlukları oluştuğunda etkili ve verimli bir şekilde müdahale etmelerini kolaylaştıracak güçlü, kanıtlara dayalı araçlar sunmaktadır.

Bu kitapta olumlu davranış destekleri alanında doruğa ulaştığı için bu araştırma tabanından yararlanmaktayız. Olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri, yani PBIS, uygun davranışı öğretmeye ve güçlendirmeye ve de zorlu davranışı azaltmaya yönelik çok çeşitli bireysel ve sistematik stratejilere karşılık gelen bir şemsiye terimdir. Çok sayıda araştırma bu tekniklerin her tür durumda ve her tür ve yaştan öğrencideki etkililiğini desteklemektedir. Çoğu zaman bu tekniklerin kullanımı nispeten kolaydır, öğretimle sorunsuz bir şekilde bağdaşır, asgari düzeyde eğitimle kullanılabilir ve doğru şekilde kullanıldığında istenen sonuçları üretmesi beklenebilir.

Bu metnin okuyucularını sunulan kavramları ve teknikleri uygulayabilmeleri için en iyi şekilde hazırlamak amacıyla davranışın ve davranış müdahalelerinin kuramsal temelleri üzerine ve stratejilerin gerçek günlük uygulaması üzerine odaklanmaktayız. Amacımız, eğitimcilerin ve geleceğin eğitimcilerinin teori ile uygulama arasında bağlantı kurmalarını kolaylaştırmaktır. İnanıyoruz ki, eğitimcilerin davranış problemlerine dair kuramsal açıklamaları ve bu problemlere katkı yapan pek çok öğretmen kontrollü faktörü anlamaları ve sonra da bu kuramsal temelleri yansıtan araştırmalara dayanan müdahaleler tasarlayabilmeleri çok önemlidir. Dolayısıyla kitap sadece davranış yönetimi amaçları için ne yapılacağını tarif etmekle kalmayıp aynı zamanda nedenini de açıklamaktadır. Bu, öğretmenlerin ve diğerlerinin zorlu sınıf ve bireysel öğrenci davranış problemlerini değerlendirmek için daha iyi hazırlanmalarını, kanıtlara dayalı müdahaleleri seçmelerini ve bu müdahaleler istenen etkileri üretmediği takdirde problem çözmelerini kolaylaştıracaktır.

2001 Hiçbir Çocuk Geride Kalmasın Yasası, bilimselliğe dayanan eğitim uygulamalarının kullanımına benzersiz bir vurgu getirmiştir. Belki de eğitimdeki diğer tüm alanlardan daha çok okul disiplini ve davranış yönetimi kanıtlara dayalı uygulamaların temel alınmaması durumundan sıklıkla zarar görmektedir. Bu durumu değiştirmek için eğitimciler kanıtlara dayalı uygulamaları ve bu uygulamaların gerçek hayat durumlarında nasıl uygulanacağını anlamalıdırlar. Bu amaçla, bu kitapta tarif edilen olumlu davranış desteği stratejileri öğrenci davranışını okul çaplı, sınıf ve bireysel öğrenci düzeylerinde geliştirmek için bu stratejilerin etkililiklerini değerlendiren kapsamlı araştırmalara dayanmaktadır. Bu araştırma tabanının desteklediği uygulamaları dikkatlice açıklamakta ve ayrıca PBIS kavramları ve stratejilerine dair gerçek hayattan pek çok örnek vermek için okullarda edindiğimiz engin tecrübelerimize dayanmaktayız. Kişisel tecrübelerimiz bu metinde tarif ettiğimiz becerilerin nasıl uygulanacağına ve uygulamalarındaki potansiyel problemlerle nasıl baş edileceğine dair gerçekçi örnekler verebilmemizi sağlamaktadır.

Kitap hem istenen davranışın hem de istenmeyen davranışın oluştukları bağlamlarla nasıl doğrudan bağlantılı olduklarını açıklamaktadır. Ek olarak istenmeyen davranışların öğrenciler için hizmet ettiği çok sayıdaki çeşitli işlevi de açıklamaktayız. Ve en önemlisi sınıf öğretmenleri için etkili önleme ve yönetim müdahalelerinin tasarlanması amacıyla bu bilgilerin nasıl kullanılacağı üzerine odaklanmaktayız.

Uygun olmayan davranışı ilk etapta önleyebildiğimiz ölçüde enerjimizin daha çoğunu sınıf öğretimine yöneltebiliriz. Bu nedenle bu metindeki bazı bölümleri öncül stratejilere, yani zorlu davranışın önlenmesine ve uygun davranışın teşvik edilmesine yönelik stratejilere ayırmaktayız. Fakat çok sayıdaki mevcut önleyici stratejiye rağmen öğretmenler hiçbir problem davranışın hiçbir zaman oluşmadığı bir sınıfı nadiren kurabilmektedirler. Sonuç olarak bu davranış problemlerine karşı etkili tepkilerin planlanması ve uygulanması konusunda uzman olmamız gerekmektedir. Bunlar uzmanlaşılması zor beceriler değildir

fakat eğitimcilerin davranış problemleri hakkında farklı düşünmeyi ve belki de öğrenci davranışına tepki verme şekillerini değiştirmeyi öğrenmelerini gerektirebilir. Bu çabalar en nihayetinde öğretmenin vaktinden saatlerin tasarruf edilmesini sağlayacaktır çünkü pek çok öğretmenin zorlu davranışa tepki vermede kullandığı etkisiz stratejiler sıklıkla işe yaramamakta ve aslında çoğunlukla tam da yönetmeye çalıştıkları davranışı daha kötü hâle getirmektedir.

Pek çok sınıf yönetimi kitabının bazı nedenlerle yetersiz olduğunu düşündüğümüz için bu kitabı hazırlamak üzere harekete geçtik. Kimi metinler etkili stratejiler tarif etmekte fakat bu stratejiler işe yaramadığında öğretmenlerin problem çözme becerileri geliştirebilmeleri için gereken kuramsal temeli vermemektedir. Diğer kitaplar okuyucuların gerçek sınıf kullanımına genellemeleri için etkili stratejilere dair fazla kabataslak tarifler vermektedir. Pek çok metin hangi stratejilerin okul çaplı, sınıf veya bireysel öğrenci davranış müdahalelerine yönelik güçlü araştırma desteğine sahip olduğunu ayırt etmeksizin çok çeşitli stratejiler vermektedir. Çok az sayıda kitap öğrenci öğrenme ve davranışı ile eğitim çevresinin sınıf davranışı üzerindeki rolü arasındaki kritik ilişkiye değinmektedir. Ve pek çok sınıf yönetimi metni bir davranış değerlendirme aracı olarak işlevsel davranış değerlendirmeyi tarif ettiği hâlde çok az sayıda metin hipotezler geliştirmek için işlevsel değerlendirme verilerinin nasıl kullanılacağını ve bu hipotezleri doğrudan yansıtan müdahalelerin nasıl geliştirileceğini kapsamlı bir şekilde açıklamaktadır. Bu kitap ise okulların ve sınıfların güvenli, olumlu ve üretken kalmalarını sağlama konusundaki tüm bilinenlere rağmen öğretmenlerin disiplini neden hâlâ ana sorun olarak dile getirdiği probleminin çözülmesini kolaylaştırma girişimimizdir.

BU BASKIDAKİ YENİLİKLER

- Metin özellikle Aşama 1'i (evrensel destekler) ve 2'yi (bireysel destekler) olmak üzere üç aşamalı davranış desteği modelini daha yakından yansıtmak üzere yeniden düzenlenmiştir.
- Metnin genelinde metinde sunulan kavramların ve tekniklerin otistik spektrum bozukluğu ve diğer zihin sağlığı bozuklukları olan öğrencilere nasıl uygulanacağı üzerine odaklandık.
- Okul güvenliği araştırmalarını ve okul disiplini ile ilgili son politikaları daha etraflı açıklamak amacıyla önemli düzeltmeler yaptık. Bu, okuyuculara okul disiplini zorluklarıyla ve okul disipliniyle ilgili kamu politikasının nasıl değiştiğiyle ilgili güncel ve kapsamlı bir bakış açısı sağlamaktadır.
- "Araç Kutuları" ve "Gösterimler" dâhil yeni özellikler sunmaktayız. Araç Kutularına basılabilir bir beliren görüntü ortaya çıkaran bir linke tıklanarak erişilmektedir. Araç Kutuları metinde verilen tekniklerin uygulanmasına yönelik adım adım yönergeler sunmaktadır. Gösterimler de metinde tartışılan tekniklerin uygulamalı örneklerini veya resimlerini sunan beliren özelliklerdir.
- Bölümlerin çoğunluğu metinde verilen kavramları ve teknikleri daha detaylı açıklayan veya örneklendiren YouTube veya diğer videolara linkler sunmaktadır.
- Vanderbilt Üniversitesi IRIS Merkezi aracılığıyla ulaşılabilen çevrim içi, çoklu ortam öğrenme modüllerine linkler vermekteyiz. IRIS Merkezi metnimizin içerdiği konular dâhil pek çok güncel öğrenme modülü sunmaktadır. Her bir modül araştırılan konunun videolarla desteklenen kapsamlı açıklamalarını vermektedir.
- Güncel araştırmaları, politikaları ve konuları sunmak ve düzenlemeyi ve anlaşılırlığı artırmak amacıyla kitabın genelinde önemli güncellemeler yapılmıştır.

KİTABIN DÜZENLEMESİ

Bu kitap, sınıf yönetimine ve bireysel öğrenci davranışı yönetimine yaklaşımımızı yansıtan mantıksal, sıralı bir tarzda düzenlenmiştir. **1. Kısım** olumlu davranış müdahaleleri ve destekleriyle ve davranışı açıklamaya yönelik kuramsal modellerle ilgili giriş ve arka plan bilgilerini vermektedir. Bu kısımda, 1. Bölüm öğretmenlerin muhtemelen karşıla-

şacakları öğrenci davranış problemlerinin türlerini, günümüz sınıflarındaki çeşitliliği, öğretmenlere yönelik çıkarımları ve okul disiplinine yönelik geleneksel yaklaşımlarla ilişkili problemleri tarif etmektedir. Ayrıca olumlu davranış müdahaleleri ve desteklerine (ODMD) dair tanıtıcı açıklamalar sunmakta ve ODMD ile müdahaleye tepki (RTI) karşılaştırmaktayız. Son olarak da öğrenci davranışıyla ilgili olarak ODMD'yi yansıtan ve kitabın kalanına temel oluşturan dokuz varsayım tarif etmekteyiz. 2. Bölüm kuramsal davranış modellerini açıklamaktadır. Biyofiziksel ve davranışsal modellere odaklanarak kuramsal varsayımları açıklamakta, bu modellerle ilişkili müdahale yöntemlerini tarif etmekte ve bu modellerle ilgili araştırmayı özetlemekteyiz. Ayrıca eğitimcilere yönelik olarak kuramların ve ilişkili müdahalelerin uygunluğunu ve faydalılığını tartışmaktayız.

2. Kısım okul çaplı olumlu davranış destekleri dâhil evrensel düzeydeki müdahaleler yoluyla önetkin öğrenme çevrelerinin yaratılması ve sınıf yönetiminin önemli unsurları (yapı, ilişkiler ve öğretim) üzerine odaklanmaktadır. Bu kısmın genelinde ilkokul ve ortaokullardaki becerilerin ve kavramların uygulanışını yansıtan pek çok örnek vermekteyiz. 3. Bölüm olumlu davranış müdahaleleri ve desteklerinin okul çaplı düzeyde uygulanışını açıklamaktadır. Bu okul disiplin uygulamaları açısından heyecan verici bir harekettir ve öğrenci davranışını geliştirme anlamında kendisinin oldukça etkili olduğunu kanıtlamaktadır. Okul çaplı olumlu davranış müdahaleleri ve desteklerini (OÇ-ODMD) tanımlamakta, OÇ-ODMD'nin temel bileşenlerini ve belirli uygulamalarını açıklamakta ve OÇ-ODMD araştırmalarını tartışmaktayız. Ayrıca OÇ-ODMD planlama ve uygulama adımlarını tarif etmekte ve OÇ-ODMD uygulamasında başarılı olan okullardan pek çok örnek vermekteyiz. 4 – 6. Bölümler sınıf yönetiminin önemli unsurlarına odaklanmaktadır. 4. Bölüm kuralların ve prosedürlerin önemini ve nasıl geliştirileceklerini ve öğretileceklerini açıklamaktadır. 5. Bölüm'de davranış zorluklarını önleyebilmek için sınıf programının nasıl tasarlanacağını ve sınıfın nasıl düzenleneceğini açıklamaktayız. Ayrıca sınıf iklimini tarif etmekte ve olumlu bir öğrenme çevresine katkıda bulunan sınıf ikliminin unsurlarına dair örnekler vermekteyiz. Bu tartışma, önemli bir unsur olan öğretmen-öğrenci ilişkilerine ve olumlu ilişkilerin riskte olan öğrenciler için koruyucu bir faktör görevi görme potansiyeline değinmektedir. Bu kısımdaki son bölüm olan 6. Bölüm, öğretim ile öğrenci davranışı arasındaki ilişkiyi tarif etmektedir. Başarılı öğrencilerin özelliklerini öğrenme ve davranış zorlukları olan öğrencilerle karşılaştırarak tarif etmekteyiz. Ayrıca öğrenme aşamalarına ve öğretim düzenlemelerinin ve etkinliklerinin türlerine dair genel bir bakış sunmaktayız. Son olarak da öğrenme ve davranış zorlukları olan öğrencilerin akademik başarısı ile ilişkili öğretim stratejilerini tarif etmekteyiz.

3. Kısım'da (7. ve 8. Bölümler) davranışın izlenmesi ve değerlendirilmesi üzerine odaklanmaktayız. 7. Bölüm öğrenci davranışının değerlendirilmesine ve izlenmesine yönelik veri toplama tekniklerini tarif etmektedir. Davranışsal veri toplama sistemlerini ve onların yoğun sınıf ortamında nasıl kullanılacağını açıklamaktayız. 8. Bölüm; Engelli Bireyler Eğitim Hareketi'nin (IDEA) İDA (İşlevsel Davranış Analizi) ile ilgili talimatları, işlevsel davranış değerlendirmesi ile işlevsel analiz arasındaki farklar ve işlevsel değerlendirmenin nasıl gerçekleştirileceğiyle ilgili adım adım yönergeler dâhil, işlevsel davranış değerlendirmesini (İDA) açıklamaktadır. Bu amaca yönelik birçok form sunmaktayız. Ek olarak bu bölüm zorlu davranışla ilgili hipotezler geliştirmek için İDA verilerinin nasıl kullanılacağını ve sonra bu hipotezlerin davranış müdahale planları (DMP'ler) geliştirmek için nasıl kullanılacağını tarif etmektedir. Gerçek öğrencilere dayanan olay incelemeleri şeklinde birtakım İDA ve DMP örnekleri sunmaktayız.

Metnin **4. Kısmı** evrensel desteklere yeterince yanıt vermeyen öğrencilerin uygun davranışını artırmak ve uygun olmayan davranışını azaltmaya yönelik hedeflenen ve üçüncü aşama müdahalelerini ve desteklerini ele almaktadır. 9. Bölüm; sosyalleşme problemlerinin türleri, sosyal becerilerin nasıl öğretileceği ve sosyal beceriler müfredatlarının nasıl seçileceği dâhil, sosyal beceri eğitimini açıklamaktadır. 10. Bölüm; tanımlar, pekiştireç türleri, pekiştireçlerin nasıl seçileceği, pekiştirme programları ve pekiştirme sistemlerinin nasıl geliştirileceği ve uygulanacağı dâhil, bir pekiştirme kuramı tartışması sunmaktadır. 11. Bölüm; Premack İlkesi, övgü, sembol sistemleri, sözleşmeler ve grup pekiştirme sistemleri dâhil, belirli pekiştirme uygulamalarını ve sistemlerini tarif etmek-

tedir. Ayrıca öz yönetim sistemlerini (kendini izleme, kendini değerlendirme, kendine öğretme ve kendini pekiştirme) ve onların öğrencilerin öz denetim ve bağımsızlığını artırmak için nasıl kullanılacağını da açıklamaktayız. Son olarak 12. Bölüm zorlu davranışın azaltılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik davranış azaltma ve cezalandırma sistemlerini tarif etmektedir. Bu bölümde ODMD yaklaşımının cezaya olan ihtiyacı en aza indirdiğini vurgulamaktayız. Davranış azaltma ve cezalandırma tanımları sunmakta ve davranış azaltma prosedürlerinin etik kullanımına yönelik IDEA disiplin yükümlülüklerini ve ana esaslarını ifade ederek bir davranış azaltma müdahalesine ne zaman ihtiyaç olduğunun nasıl belirleneceğini açıklamaktayız. Son olarak ayrımlı pekiştirme, sönme, tepki bedeli, mola ve itici uyaranların sunumu dâhil zorlu davranışı azaltmaya yönelik müdahalelerin hiyerarşisini tarif etmekteyiz. İtici uyaranları tartışsak da cezalandırmayla ilgili problemlerden dolayı ve diğer ODMD tabanlı müdahalelerin çoğu davranış yönetimi gereksinimi için yeterli olacağı için okuyuculara bu tekniklerden kaçınmalarını tavsiye ediyoruz.

KİTABIN ÖZELLİKLERİ

Kullanıcı dostu olan ve okuyucuların sınıfta uygulayabilecekleri bir metin yaratmak için etkili öğretime dayalı çeşitli pedagojik özellikleri bir araya getirdik. Bu özellikler okuyucuların materyal düzenlemelerini, teoriyi uygulamaya dönüştürmelerini ve çok çeşitli amaçlara yönelik davranış müdahalelerine dair fikirler edinmelerini kolaylaştırmak üzere tasarlanmıştır. Her bir bölüm bu amaç için tasarlanmış şu özellikleri içermektedir:

- Her bir bölümü tanıtma amaçlı "Önemli Fikirler."
- Okuyucuyu yönlendirme amaçlı bölüm hedefleri.
- Önemli kavramları özetleyen kenar notları.
- Her bir bölümde, tarif edilen kavramları örneklendirme amaçlı birden fazla skeç. Skeçler ilkokul, ortaokul ve lise uygulamalarını içermektedir.
- Dr. ICE, eğitimcilere olumlu davranış destek tekniklerini geliştirmeleri konusunda yardım eden bir danışmandır. Kitabın genelinde Dr. ICE'ın öğrenci davranış problemlerini değerlendirmek ve bu problemleri ele almaya yönelik müdahale tasarlamak için bir veya daha fazla öğretmenle çalıştığı skeçler sunmaktayız. Ek olarak bölümlerin çoğu Dr. ICE'ın bölümdeki kavramları ve becerileri sentezlediği bir veya daha fazla önemli bölüm sonu skeci içermektedir.
- Araç Kutuları, Gösterimler ve daha önce tarif edilen videolara dair linkler.
- İçeriği örneklendirme ve genişletme amaçlı tablolar veya şekiller.
- Her bir bölüm hedefinin nasıl ele alındığını gözden geçiren bölüm sonu özetleri.
- Okuyucuların her bir bölümde sunulan kavramları genişletebilmelerine ve uygulayabilmelerine yönelik bölüm sonu öğrenme etkinlikleri.
- Her bir bölüm için internet siteleri, kitaplar, dergi makaleleri, raporlar, müfredatlar ve materyaller içeren Kaynaklar.
- Okuyucuların her bir bölümde sunulan kavramlarla ilgili kendi becerilerini ve bilgilerini değerledirmeleri için öz değerlendirme.

SON NOT

İkimiz de etkili, olumlu davranışsal müdahale stratejilerini kullanmaya ve başkalarına da daha iyi stratejiler kullanmayı öğretmeye tutkuyla bağlıyız. Öğretmenler ve idareciler problem davranışı önleme ve onu ilk aşamalarında etkili şekilde yönetmede var olan en etkili araçları kullanma konusunda akıcı olmadıkları için çok fazla çocuk zarar görmektedir. Becerikli bir öğretmenin öğretmenlik yaptığı bir sınıfı ziyaret etmek bir zevktir. Böyle öğretmenler davranış yönetiminin kolay görünmesini sağlamaktadır. Davranış yönetiminin kolay olduğuna inanıyoruz fakat sadece doğru araçları kullanırsanız ve onları doğru şekilde kullanırsanız. Umuyoruz ki bu kitap pek çok mevcut öğretmene ve geleceğin öğretmenlerine bu araçları sağlayacak ve bu bireyler de sonra bildiklerini başkalarına öğretecektir.

TEŞEKKÜR

Kitap yazmak hem ödüllerle hem de zorluklarla dolu bir yolculuktur. En heyecan verici profesyonel faydaları geniş bir literatürün zorunlu ve dikkatli bir şekilde incelenmesi ve diğer pek çok uzmandan bir şeylerin öğrenilmesidir. Zorlukları ise inanılmaz ölçüde zaman ayırma gerekliliği ve görünüşe göre ayrıntıların sonsuzluğudur. Bizim örneğimizde pek çok kişi bu zorluklarla başa çıkmamıza yardım etti. Editörümüz Ann Davis, bu üçüncü baskının planlamasına oldukça sanatsal ve yaratıcı bir şekilde rehberlik etti. İş ilk başta ürkütücü görünmüştü fakat Ann'in incelikli ve özlü soruları ve önerileri sayesinde yavaş yavaş başarılabilir bir işe dönüştü. Bu projeye dair hevesin, bilgeliğin ve özellikle yapmak istediğimiz değişiklikleri nasıl kavramsallaştıracağımız konusunda afallamış göründüğümüzdeki sabrın için sana teşekkür ederiz Ann.

Ann'in yanında diğer pek çok uzman, bu projenin amacına ulaşmasına katkıda bulundu. Mükemmel uzmanlıkları, ayrıntılara yönelik dikkatli özenleri ve şahsi eserlerinin ustalığı için aşağıdaki kişilere teşekkür borçluyuz. Çalışmalarının bizim çalışmamızı ne kadar ilerletip geliştirdiğinin bilincindeyiz. Ayrıca programlarımıza ve sorularımıza yönelik sonsuz sabırları için minnettarız. Bu kişiler; Kerry Rubadue, Joe Sweeney, Chris Boyer, Robyn Alvarez, Jogender Taneja, Kristin Landon ve Emerson Probst.

Pek çok muhteşem öğretmenin çalışmaları da bu metne katkıda bulundu. Bilgileri ve uzmanlıkları ile bize okuyucularla paylaşabilmekten mutlu olduğumuz çok sayıda etkili uygulama sağladılar. İsmi zikredilecek çok fazla kişi olsa da katkılarını kabul etmek isteriz. Bu uzman öğretmenlerden çok şey öğrendik. Kitabımız tereddütsüz bir şekilde saatlerini harcayarak onu geliştirmemize yardım eden çok sayıdaki eleştirmenin değerli geribildirimlerinden yararlandı. Eleştirmenlerimiz bize harika tavsiyelerde bulundular ve kitabımız onların yardımları sayesinde önemli ölçüde daha iyi hâle geldi. Onlar; George Mason Üniversitesinden Paula Travers, San Diego Üniversitesinden Jerome J. Ammer ve Boise Eyalet Üniversitesi'nden Michael Humphrey.

KISA İÇERİK VE BÖLÜM ÇEVİRMENLERİ

KISIM I Davranış Yönetimi ve Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Desteklerinin Temelleri 1

Bölüm 1 Davranış Yönetimi ve Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Desteklerine Giriş 2
Prof. Dr. Sezgin Vuran, Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 2 Uygun Olmayan Davranışları Açıklayan Kuramsal Modeller 26
Dr. Öğr. Üyesi Gülden Bozkuş Genç, Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

KISIM II Evrensel Düzeyde Destekler ve Müdahaleler Aracılığıyla Önetkin Öğrenme Ortamları Oluşturma 53

Bölüm 3 Okul Çaplı Olumlu Müdahaleler ve Destekler Sayesinde Baş Edilmesi Zor Davranışları Önleme 54
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Öğülmüş, Kırıkkale Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 4 Kurallar ve Rutinler Aracılığıyla Problem Davranışların Önlenmesi 74
Dr. Öğr. Üyesi Sunagül Sani Bozkurt, Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 5 Problem Davranışların Etkili Program Hazırlama, Sınıf İklimi, Sınıf Planı ve Organizasyonunun Kullanılması Yoluyla Önlenmesi 88
Araş. Gör. Dr. Seçil Çelik, Anadolu Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 6 Problem Davranışların Yüksek Nitelikteki Öğretim Yoluyla Önlenmesi 102
Dr. Öğr. Üyesi Gözde Tomris , Osmangazi Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

KISIM III Değerlendirme ve İzleme 141

Bölüm 7 Davranış İzleme Yoluyla Problem Davranışın Önlenmesi 142
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Öğülmüş, Kırıkkale Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 8 Aile ve Problem Davranışın Nedenlerinin İşlevsel Değerlendirme Yoluyla Belirlenmesi 158
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Öğülmüş, Kırıkkale Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

KISIM IV İkinci ve Üçüncü Düzey Müdahaleler ve Destekler 209

Bölüm 9 Sosyal Beceri Eğitimi Yoluyla Destek Sunulması 210
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Öğülmüş, Kırıkkale Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 10 Uygun Olmayan Davranışın Pekiştirme Yoluyla Önlenmesi: Pekiştirmeye Giriş 222
Doç. Dr. Seray Olçay Gül, Hacettepe Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 11 Özel Pekiştirme Uygulamaları Aracılığıyla Uygun Olmayan Davranışların Önlenmesi 246
Dr. Öğr. Üyesi Emre Ünlü, Bülent Ecevit Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Bölüm 12 Davranış Azaltma Süreçlerini Kullanarak Problem Davranışlarla Başa Çıkma 268
Dr. Öğr. Üyesi Ceyda Turhan, Uludağ Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü

Sözlük 302
Kaynaklar 309
İsim Dizini 311
Konu Dizini 319

İÇİNDEKİLER

KISIM BİR Davranış Yönetimi ve Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Desteklerinin Temelleri 1

Bölüm 1 Davranış Yönetimi ve Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Desteklerine Giriş 2

Öğretmenlerin Karşılaşabileceği Davranışlar 5
Sınıfta Çeşitlilik 8
Öğretmenin Kritik Rolü 9
Geleneksel Disiplin Yaklaşımları İle İlgili Kaygılar 11
Okulların Tüm Öğrenciler İçin Daha Etkili Hâle Getirilmesi 13
Öğrenci Davranışı İle İlgili Varsayımlar 16
Özet 23 • Öğrenme Etkinlikleri 24 • Kaynaklar 25

Bölüm 2 Uygun Olmayan Davranışları Açıklayan Kuramsal Modeller 26

Davranışla İlgili Temel Kuramlar ve Eğitim Ortamlarındaki Yararları 28
"Bilimsel Kanıt" Ne İfade Etmektedir? 28
Temel Kuramsal Modeller 30
Biyofiziksel Model 32
Davranışsal Model 37
Uygun Olmayan Davranışlar İçin Davranışsal Açıklamalar 42
Özet 49
Bay Perr'in Kaynaştırma Anaokulu Sınıfı 49
Bay Ace'in Davranış Sınıfı 50
Bayan Scott'un Davranış Sınıfı 50
Öğrenme Etkinlikleri 50 • Kaynaklar 51

KISIM İKİ Evrensel Düzeyde Destekler ve Müdahaleler Aracılığıyla Önetkin Öğrenme Ortamları Oluşturma 53

Bölüm 3 Okul Çaplı Olumlu Müdahaleler ve Destekler Sayesinde Baş Edilmesi Zor Davranışları Önleme 54

Okul Çaplı Olumlu Müdahaleler Destekler ve Önlemler Nelerdir? 56
Okul Çaplı Evrensel-Düzeyde Koruma İçin Araştırma Desteği 63
Evrensel Müdahalelerin Özellikleri ve Örnekleri 64
Oç-Omd'yi Okul Çaplı Uygulama ve Planlamaki Adımlar 70
Özet 70
Dr. Ice Bir Okul Bölgesine Omd'yi Kullanarak Yardım Ediyor 71
Öğrenme Etkinlikleri 73 • Kaynaklar 73

Bölüm 4 Kurallar ve Rutinler Aracılığıyla Problem Davranışların Önlenmesi 74

Kurallar Neden Önemlidir? 75
Rutinler 79
Hatırlatıcılar 82

Kuralların ve Rutinlerin Uygulanması 83
Özet 85 • Öğrenme Etkinlikleri 86
Bayan Preston'nun Anaokulu 86
Amerikan Tarihi 10. Sınıf Bay Gonzalez 86
Kaynaklar 87

Bölüm 5 Problem Davranışların Etkili Program Hazırlama, Sınıf İklimi, Sınıf Planı ve Organizasyonunun Kullanılması Yoluyla Önlenmesi 88
Günlük Program 90
Sınıf İklimi 95
Sınıf Organizasyonu 98
Özet 100 • Öğrenme Etkinlikleri 100
Bayan Morgan'ın İlköğretim Sınıfı 101
Bay Davis'in Matematik Sınıfı 101
Kaynaklar 101

Bölüm 6 Problem Davranışların Yüksek Nitelikliteki Öğretim Yoluyla Önlenmesi 102
Davranış ve Öğretim Arasındaki İlişki 103
Öğrenme ve Davranış Problemleri Olan Öğrencilerin Özellikleri 104
Etkili Öğretimin Özellikleri 108
Öğretim Uyarlamaları/ Düzenlemeleri ve Öğretim Etkinliklerinin Türleri 111
Öğretim Uyarlaması/Düzenlemesi 111
Öğretim Etkinliği 113
Akıcılığı Sağlamaya ve Kalıcılık İle Genellemeyi Kolaylaştırmaya Yönelik Uygulamalar 119
Etkili Öğretim Uygulamaları 123
Yaygın Öğretim Sorunları ve Çözüm Önerileri 134
Özet 135
Dr. ICE Öğretimi Geliştirmeleri Konusunda Öğretmenlere Yardım Ediyor 136
Öğrenme Etkinlikleri 138 • Kaynaklar 138

KISIM ÜÇ Değerlendirme ve İzleme 141

Bölüm 7 Davranış İzleme Yoluyla Problem Davranışın Önlenmesi 142
Davranışsal Ölçüm ve İzlemenin Önemli Olmasının Nedeni 143
Davranış Nasıl Ölçülür 146
Özet 155 • Öğrenme Etkinlikleri 156
Dr. ICE Öğretmenlere Olumlu Pekiştirmenin Gücünü Öğrenmeleri için Yardım Ediyor 156
Kaynaklar 157

Bölüm 8 Aile ve Problem Davranışın Nedenlerinin İşlevsel Değerlendirme Yoluyla Belirlenmesi 158
İşlevsel Davranış Değerlendirmesi ve İşlevsel Davranış Analizi 160
Engelli Bireyler Eğitim Yasasının İşlevsel Davranış Değerlendirme Yükümlülükleri 162
İdd'nin Bir Değerlendirme ve Planlama Aracı Olarak

Kullanılması 163
İşlevsel Davranış Değerlendirme Süreci 163
Davranışsal Müdahale Planları 170
İşlevsel Davranış Değerlendirmenin Problemleri ve Sınırlılıkları 172
Özet 173 • Öğrenme Etkinlikleri 174 • Kaynaklar 174 • Ek: Olay İncelemeleri 175

KISIM DÖRT İkinci ve Üçüncü Düzey Müdahaleler ve Destekler 209

Bölüm 9 Sosyal Beceri Eğitimi Yoluyla Destek Sunulması 210
Evrensel Düzeydeki Sistemlerin Bir Parçası Olarak Sosyalleşme Müdahaleleri 219
Özet 219 • Öğrenme Etkinlikleri 220 • Kaynaklar 221

Bölüm 10 Uygun Olmayan Davranışın Pekiştirme Yoluyla Önlenmesi: Pekiştirmeye Giriş 222
Pekiştirme Nedir? 224
Pekiştirme Türleri 227
Pekiştireçler Nasıl Seçilir? 228
Pekistirme Tarifleri 231
Pekiştirme Sistemleri Nasıl Geliştirilir ve Uygulanır? 236
Bir Pekiştirme Sistemi İstendik Sonuçlar Üretmediğinde Problem Çözme 239
Olumsuz Pekiştirme 241
Özet 242
Dr. Ice Öğretmenlere Olumlu Pekiştirmenin Gücünü Öğrenmeleri İçin Yardım Ediyor 243
Öğrenme Etkinlikleri 244 • Kaynaklar 245

Bölüm 11 Özel Pekiştirme Uygulamaları Aracılığıyla Uygun Olmayan Davranışların Önlenmesi 246
Premack İlkesi 247
Övgü 248
Sembol Pekiştirme 249
İzlerlik Sözleşmesi 252
Uyaran Kontrolü 253
Grup Pekiştirme Sistemleri 256
Kendini Yönetme 260
Özet 264
Dr Ice'ın Sınıf Yönetimi İle İlgili Problemleri Pekiştirme Yoluyla Çözmede Öğretmenlere Yaptığı Yardım Örnekleri 265
Öğrenme Etkinlikleri 267 • Kaynaklar 267

Bölüm 12 Davranış Azaltma Süreçlerini Kullanarak Problem Davranışlarla Başa Çıkma 268
Hangi Tip Davranışlar Davranış Azaltma Süreçlerinin Kullanımını Garanti Etmektedir? 270
Yetersizliği Olan Öğrencilerin Problem Davranışları İle Başa Çıkmada

2004 Idea Gereklilikleri 272
Davranış Azaltma Seçenekleri ve Davranış Azaltma Tekniklerinin Seçiminde Önemli Noktalar 273
Davranış Azaltma Teknikleri 279
Özet 294
Dr. Ice Öğretmenlere Problem Davranışlarla Baş Etme Konusunda Yardımcı Oluyor 296
Öğrenme Etkinlikleri 300 • Kaynaklar 301

Sözlük 302
Kaynaklar 309
İsim Dizini 311
Konu Dizini 319

KISIM

Bir

DAVRANIŞ YÖNETİMİ VE OLUMLU DAVRANIŞ MÜDAHALELERİ VE DESTEKLERİNİN TEMELLERİ

Bölüm 1
Davranış Yönetimi ve Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Desteklerine Giriş

Bölüm 2
Uygun Olmayan Davranışı Açıklamaya Yönelik Kuramsal Modeller

Uygun Olmayan Davranışları Açıklayan Kuramsal Modeller

BÖLÜM 2

Ariel Skelley/Blend Images/Getty Images

Bu bölümü okuduktan sonra aşağıdakileri yapabiliyor olacaksınız:

1. Davranışın temel kuramlarını, araştırma dayanağını ve her kuramın öğretmenler için yararlarını betimlemek.
2. Davranışsal modelin temel varsayımlarını ve ilkelerini betimlemek.
3. Uygulamalı Davranış analizini (UDA) ve UDA ile olumlu davranış uygulamaları ve destekleri arasındaki ilişkiyi betimlemek.
4. Uygun olmayan davranışlar için davranış öncesini, sonrasını ve beceri eksikliğini betimlemek.

Uygun olmayan davranışlarla ilgili kuramlardaki önemli fikirler:

- Araştırma temelli uygulamalarda ısrarcı olmak, öğretmen olarak sizin etkinliğinizi geliştirecek ve 1965 yılında yürürlüğe giren İlk ve Ortaöğretim Eğitim Yasası (güncel adı "Hiçbir Çocuk Geri Kalmasın" Yasası - 2001) ile 2004 yılında yürürlüğe giren Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası'nın beklentilerini daha iyi bir şekilde karşılamanızda size yardımcı olacaktır.
- Uygun olmayan davranışı açıklayan bir kuramın eğitimcilerle ilgili olabilmesi için, eğitimciler tarafından kullanılabilecek etkili ve verimli değerlendirme ve müdahale uygulamaları sunması gerekir.
- Öğretmenin kuramsal bakış açısı, değerlendirme ve müdahaleler hakkındaki kararlarını etkileyecektir.

Eğitimcilerin ve ailelerin uygun olmayan davranışla karşılaştıklarında en sık sordukları sorulardan biri, "O neden bunu yapıyor?"dur. Çoğumuzun, belki de hiç farkında olmadan, tipik olmayan bir davranışın arkasında yatan itici güçler hakkında bazı düşüncelerimiz olmuştur. Bu bölümün yazarları, öğretmenlerin, ailelerin ve diğerlerinin uygun olmayan davranış sergileyen çocuklar hakkında yapmış oldukları yorumlarla sık sık karşılaşırlar. Bizler genellikle aşağıdaki gibi yorumlar duyarız:

- BAYAN HUNTER: "Kayla'nın davranışlarına çok kızıyorum. Onun dikkatini toplayamıyorum. Onun ilaca ihtiyacı olabileceğini düşünüyorum."
- BAY WHEELER: "Çalışmadan kaçmayı denediği zaman gerçekten ne yapacağımı bilmiyorum. Onun bağımsız çalışmasını sağlamak, büyük bir mücadele gerektiriyor: O verilen çalışmadan kaçabilmek için her şeyi yapar."
- BAYAN LONG: "Terry ile nasıl bir ilerleme kaydedebileceğimi bilmiyorum – Ailesinden hiç destek alamıyorum!"
- BAY WAYNE: "A.J. çok çekingen çocuk – Ailesi onu terk etti ve onun okulla bağ kurması henüz mümkün değil. Ona nasıl yardımcı olabilirim?"

Bu yorumlar, konuşmacıların bu davranışsal kaygılara neden olan şeyin ne olduğuyla ilgili bakış açıları hakkında çok şey ortaya koymaktadır. Uygun olmayan davranışların nedenleriyle ilgili kişinin inançları, uygulamalarla ilgili kararlarını etkileyecektir. Eğitimcilerin uygun olmayan davranışların nedenleri hakkındaki kendi inançlarını anlamaları; bu inançların sınıfta alınan kararları etkilediğini kabul etmeleri ve bu inanışların aslında uygun olmayan davranışların etiyolojisi üzerine yapılan araştırmalar tarafından desteklenip desteklenmediğini bilmeleri önemlidir. Bu bölüm, uygun olmayan davranışlar için temel açıklayıcı kuramlara ilişkin genel bir bakış açısı, her kurama ilişkin araştırmaya dayalı kısa bir derleme ve sınıf öğretmenleri için her bir kuramın yararlılığına ilişkin kısa bir özet sağlamaktadır. Her bir kuramı ayrıntılı bir şekilde tartışmak bu bölümün kapsamının dışında olduğu için uygun olmayan davranışları açıklayan biyofiziksel ve davranışsal modellere daha fazla odaklanılmıştır. Bizim iki model üzerine odaklanıyor olmamızın nedeni, biyofiziksel modelin biyolojik nedenleri kanıtlayan belgeler sunması ve davranışsal bozukluklar için tıbbi müdahaleler önermesidir. Olumlu davranış destekleri alanı davranışta biyolojik etmenlerin rolünü kabul eder (Olumlu Davranışsal Uygulamalar ve

Destekler Merkezi, 2004 [Center on Positive Behavioral Interventions and Supports, 2004]). Ne yazık ki, biyolojik model davranışsal modelin aksine eğitimcilerin kullanılabilirliği açısından sınırlıdır. Davranışsal müdahaleler; her yaş grubundan öğrenciler için her türlü çevrede geniş bir davranış yelpazesiyle etkililiği yazılı olarak belgelenmiş uzun bir geçmişe sahiptir. Bunu ilerleyen bölümlerde stratejileri tartıştığımız zaman keşfedeceksiniz. Buna ek olarak davranışsal müdahaleler eğitimciler için en pratik, kullanılabilir ve uygun seçeneklerdir. Doğru bir şekilde kullanıldığında bu müdahalelerin yeni ve daha uyumsal davranışların edinilmesini ve öğrenci başarısını engelleyen uygun olmayan davranışların çoğunu büyük oranda azaltma olasılığı vardır. Son olarak, olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri yoğun olarak davranışsal strateji ve yöntemlerden gelişmiştir. Bu davranışsal model olumlu davranışsal müdahaleleri ve desteklerine yönelik temel teknolojiyi sağlar.

DAVRANIŞLA İLGİLİ TEMEL KURAMLAR VE EĞİTİM ORTAMLARINDAKİ YARARLARI

Davranış kuramları, insan davranışlarını açıklamayı amaçlar.

Eğitim ve beşerî bilimle ilgilenen profesyoneller için "Bireylerin belirli şekillerde davranmasını sağlayan şey nedir?" sorusu en merak uyandıran sorulardan biridir. Davranış hakkındaki tutum ve inançlarımız davranışa nasıl tepki vereceğimizi ve atipik davranışlar için seçeceğimiz müdahaleleri etkiler (Fogt ve Piripaval, 2002; Wood, 1978). Yıllar içinde, davranış biçimlerinin temelini açıklamaya çalışan birçok kuram ortaya çıkmıştır. Bu davranış kuramları, davranışın kuramsal modelleri ya da atipik davranışla ilgili felsefi inanç sistemleri olarak bilinmektedir. Bu bölümde, öncelikli olarak davranış bilimiyle ve bilimsel olarak kanıtlanmış davranışsal müdahaleler ile ilgileniyoruz. Bu nedenle, bilimsel dayanaklı kanıtlar tarafından desteklenen farklı kuramsal modeller ile ilgili müdahaleler ve varsayımların dikkate alınması önemlidir. Buna ek olarak bu bölümün eğitimciler için hazırlanması nedeniyle her bir modelin öğretmenler için yararlılığını göz önünde bulundurduk.

"BİLİMSEL KANIT" NE İFADE ETMEKTEDİR?

NCLB'de eğitimde bilimsel kanıtın ne anlama geldiğine ilişkin bir tanım yer almaktadır.

Pazarlama şirketleri "bilimsel dayanaklı," "araştırma temelli" ve "kanıtlanmış" gibi uzun ifadeleri, biri diğerinden daha nitelikliymiş gibi tüketicileri ikna etmek amacıyla bir tanıtım aracı olarak kullanmaktadır. Ne yazık ki, bu ifadeler ayrıca yaygın olarak eğitimcilerin belli ürünleri ya da hizmetleri almaları ya da belli teknikleri okulda kullanmak üzere uyarlamaları amacıyla da kullanılmaktadır. Peki, "araştırma temelli" olduğu iddia edilen tüm ürünler gerçekten öyle mi?

"Araştırma ne ifade ediyor?" sorusu, 2001 yılında yürürlüğe giren Hiçbir Çocuk Geri Kalmasın Yasasıyla birlikte henüz önem kazanmıştır (P.L. 107-110; bundan sonra NCLB olarak ifade edilecektir). İlk başta, İlk ve Ortaöğretim Yasası (1965) olarak ifade edilen NCLB, okulların "bilimsel dayanaklı araştırma" destekli uygulamaların benimsemesini gerektirmektedir (ABD Eğitim Bölümü Tarafından Desteklenen Bilimsel Dayanaklı Araştırma Raporu, 2002 [Report on Scientifically Based Research Supported by the U.S. Department o f Education, 2002]). Tablo 2-1'de NCLB'ye göre "eğitsel etkinlik ve programlara ilişkin güvenilir ve geçerli bilgi birikimi elde etmek için nesnel, sistematik ve kesin süreçlerin uygulanmasını içeren araştırma" olarak tanımlanan bilimsel temelli araştırmanın genişletilmiş bir tanımı verilmektedir (Beghetto, 2003).

Araştırmaları değerlendirmek üzere bu tanım tarafından öne sürülen yüksek standartı destekliyoruz çünkü genellikle eğitim, kanıtlanmadan benimsenen geçici heveslere ve kaprislere dayalı uygulamalara maruz kalmıştır (Scheurmann ve Evans, 1997). Bu bölümde yer alan uygulamaların seçiminde mümkün olduğunca bu standartlara bağlı kalmaya çalıştık. Ama uygun olmayan davranışları önlemek ya da onlara müdahale etmek için yaygın bir biçimde önerilen tüm uygulamalar NCLB standartlarını karşılamamaktadır. Eğitimcilerin araştırma desteği olan uygulamaların etkililiğini gözleme yeteneğine sahip olmaları, özellikle de bağımsız değişkenlerden yoksun uygulamalar kullanırken, oldukça önemlidir.

Araştırmanın amacı bağımsız değişkenler (ör., uygulama) ve bağımlı değişkenler (ör., uygulamanın amacı olan hedef davranış) arasındaki işlevsel ilişkiyi göstermektir.

TABLO 2-1 ABD Eğitim Bakanlığı'nın *Bilimsel Dayanaklı Araştırma* Tanımı

Hiçbir Çocuk Geri Kalmasın Yasası tarafından tanımlanan *bilimsel dayanaklı araştırma*

- gözlem ya da deneyden yararlanan sistematik, deneysel yöntemler kullanır;
- ortaya çıkan genel sonuçları doğrulamak ve belirtilen hipotezleri test etmek için uygun veri analizlerini içerir;
- ölçülebilen ve gözlenebilen yöntemler değerlendiriciler ve gözlemciler arası veri geçerliği ve güvenirliği, çoklu ölçümler ve gözlemler arası güvenirliği sağlar ve aynı veya farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalara dayanır;
- bireylerin, kurumların, programların ya da etkinliklerin farklı koşullara atanan ve ilgili durumun etkilerini değerlendirmek için uygun kontrollerle, seçkisiz-atama yapılan deneyler için bir tercihle deneysel veya yarı-deneysel desenler kullanılarak değerlendirilir ya da diğer desenler koşullar-içi veya koşullar-arası kontroller içeren bu desenleri kapsar;
- deneysel çalışmalar yeterli ayrıntıda ve yinelemeye izin vermek için yeterli açıklıkta veya en azından araştırma bulgularını sistematik bir biçimde oluşturmak üzere olanak sağlar ve
- hakemli bir dergi veya kesin, nesnel ve bilimsel inceleme yoluyla birbirinden bağımsız uzmanların bulunduğu bir kurul tarafından kabul edilir.

Kaynak: İlk Programı Okumaya Yönelik Rehber (Gudiance fort he Reading First Program), 1 Nisan 2002, ABD Eğitim Bakanlığı.

İşlevsel bir ilişkinin olup olmadığını değerlendirmek üzere araştırmacılar, bağımsız değişkenin gerçekten bağımlı değişken üzerinde bir değişiklik yaratıp yaratmadığını değerlendirmek için bir araştırma çalışması desenlemelidir. Bu amaç için iki tür araştırma deseni vardır: bunlardan biri grup deseni diğeri ise tek-denekli desendir. Grup desenleri bir uygulamanın bir grup birey üzerindeki (ör., bir sınıftaki öğrenciler, bir şehirdeki tüm 5. sınıf öğrencileri, öğrenme yetersizliği olan öğrencilerden bir grup) etkililiğini değerlendirir, genellikle belli bir uygulama alan gruptaki bireylerin performansı ile uygulama almayan benzer bir gruptaki bireylerin performansı ile karşılaştırır. Tek-denekli desenler bağımsız değişkenin bireysel olarak öğrenciler üzerindeki etkisini değerlendirir. Eğitsel amaçlar için grup desenli araştırma yürütülmesi her zaman mümkün değildir, özellikle otizm spektrum bozukluğu, gelişimsel yetersizlikleri ya da diğer yetersizlikleri olan bireyler ile yapılan müdahaleler değerlendirileceği zaman uygun değildir. Bu nedenle birçok araştırmacı eğitsel ve davranışsal uygulamaları değerlendirmek için tek-denekli desenlere güvenmektedir. ABD Eğitim Bakanlığı, tek-denekli desenleri belli bir popülasyona odaklanan araştırmalar için kabul eder (Bilimsel Dayanaklı Değerlendirme Metotları, 2005 [Scientifically Based Evaluation Methods, 2005]). Hem grup deneysel hem de tek-denekli araştırmalar, bu bölümde tanımlanan birçok tekniği değerlendirmek için temel alınmıştır.

Araştırma için en yüksek standart seçkisiz atama kullanılarak yapılan çalışmaları içerir (ABD Eğitim Bakanlığı, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2003 [U.S. Department of Education, Institue of Education Sciences, 2003]). Seçkisiz atama yoluyla yapılan bir çalışma, araştırma katılımcılarının rastgele uygulama alan (uygulama grubu) ya da almayan (kontrol grubu) bir gruba atanması anlamına gelir. Her bir gruptan bir veya daha fazla bağımlı değişken için ölçüm alınır ve uygulamanın etkileri uygulama grubunun kontrol grubundan hangi düzeyde daha iyi olduğuna dayalı olarak değerlendirilir.

ABD Eğitim Bakanlığı (2003); bir çalışmanın seçkisiz atama kullanılarak yapılması, kontrol gruplarından bir ya da daha fazla benzer grubun uygulama alması ve almaması kriterlerini kullanarak uygulamaların etkililiğini (eğitsel alıştırmalar, stratejiler, müfredat ya da programlar), "güçlü" ve "olası" kanıt arasında farklılaştırmıştır. Ayrıca bir uygulama araştırmasının ne ölçüde çoklu ortamlar arası yapıldığı bilimsel kanıtın gücünü etkiler. Ağır düzeyde uygun olmayan davranış sergileyen öğrencilerle yapılmış araştırmaların çoğu tek-denekli desen olarak bilinen araştırma türüdür. Tek-denekli desen kullanılarak

yapılan araştırmalar için ayrıca nitelik göstergeleri vardır (ör., Kratochwill ve arkadaşları, 2010). Tüketiciler titiz araştırma deseni öğelerini içeren grup veya tek-denekli araştırma çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre bir güvenirlik derecesine sahip olabilirler.

TEMEL KURAMSAL MODELLER

Atipik davranışın kökenleri araştırmacıların, akademisyenlerin, doktorların, psikologların ve insan davranışıyla ilgili çalışan diğer uzmanların uzun süredir ilgi odağı olmuştur. Elbette, atipik davranışın nedenleriyle ilgilenenler bu alanda resmî çalışmalar sürdüren uzmanlar ile sınırlı değildir. Alışılmadık veya olağan dışı davranış sergileyen bireylerle karşılaşan herkes "Onun bu şekilde davranmasının nedeni nedir?" sorusunun yanıtını muhtemelen merak eder. Kural tanımaz veya onu akranlarından ayıran sıra dışı ilgileri olan bir çocuk gibi hafif düzeyde atipik davranış sergileyen bir bireyin ya da kendine zarar verici davranışlar, öfke nöbeti veya psikotik konuşma gibi ağır düzeyde uygun olmayan davranış sergileyen bir bireyin bu tür sıra dışı davranışlarının nasıl meydana geldiğini merak ederiz.

Yıllar içinde atipik davranış ve bu davranışı sürdüren faktörlerin kökenlerini açıklamayı amaçlayan birçok kuramsal model geliştirilmiştir. Bu modeller uygun olmayan davranışın kökenini kendi önerdikleri doğrultuda önemli ölçüde değiştirir ve her model kendine özgü terminolojisini, kavramlarını, değerlendirme yöntemlerini ve uygulama süreçlerini kullanır. Uygun olmayan davranışların kökeniyle ilgili bir çalışma, birçok kuramsal model ortaya çıkarmasına rağmen bu modellerden en yaygın kullanılan modeller Rhodes ve Tracy (1974) tarafından kendi klasik metni olan Bir Çocuk Değişkeni Çalışması, Cilt 1: Kavramsal Modeller'de (*A Study of Child Variance, Volume 1: Conceptual Models*) tanımlanmıştır. Yeni ufuklar açan bu çalışmada, Rhodes ve Tracy çocuklarda duygusal bozuklukları açıklayan biyofiziksel, davranışsal, psikodinamik, sosyolojik, ekolojik ve karşıt teori modelleri olmak üzere toplam altı model tartışmışlardır. İlk beş model, uygun olmayan davranışı açıklamada en yaygın kullanılan model olarak yerini korumuştur. Bu bölümde, biyofiziksel ve davranışsal modelleri tartışacağız. Psikodinamik ve ekolojik modelin yanı sıra kimi zaman eğitimciler tarafından uygulamalarda tercih edilen bilişsel modelin de önemli unsurlarını vurgulayacağız.

Atipik davranışın etiyolojisi ilginç olmasına karşın, aşağıdaki iki soru arasındaki farkı görmek önemlidir: (a) Atipik davranışın kökenleri nelerdir? (ör., her şeyden önce bu tür bir davranışın gelişmesinin nedenleri nedir?) ve (b) Zaman içinde atipik davranışı sürdüren şey nedir? Bu bölümde yer alan bazı modeller, atipik davranışın kökenine odaklanırken diğerleri davranışın sürmesine neden olan etmenlere odaklanmaktadır. Uygun olmayan davranış etiyolojiyle ilgili yapılan üstünkörü bir çalışma bile insan davranışı kadar karmaşık bir şeyin basit bir açıklaması yoktur gibi bir sonuca varmamıza yol açacaktır. Atipik davranış, büyük olasılıkla birçok unsurun etkileşiminden kaynaklanır. Bu unsurlar; biyolojik, çevresel, gelişimsel ve sosyolojik etmenleri içerir. Ancak bize göre atipik davranışın kökeni eğitimciler için önemli bir soru değildir. Atipik davranışın nedenlerine ilişkin bir ya da birden fazla neden tanımlasak bile, bu bilgi atipik davranışın sonuçlarından kaynaklanan sorunları belirlemek için çok az kullanılabilir.

Eğitimciler olarak bizim için en önemli soru ikinci sorudur: "Zaman içinde atipik davranışı sürdüren şey nedir?" ,"Bir öğrencinin sürekli hoşa gitmeyen davranış sergilemesine neden olan süregelen çevresel veya diğer etmenler nelerdir?" ya da örneğin, "Bir öğrencinin kendine zarar verici davranışla tekrar tekrar ilgilenmesinin nedenleri nelerdir?" Eğitimciler olarak bir kuramsal model, uygun olmayan davranışa sürekli katkıda bulunan şeyleri tanımlamamızda bize yardımcı olur. Davranış araştırması uygun olmayan davranışın sürmesine neden olan var olan çevresel ve diğer etmenleri belirlemek için teknolojik destek sağlar. Bunun yanı sıra bu teknolojik bilgileri kullanarak etkili uygulamalar geliştirmek, bireyin repertuarında var olan sosyal olarak uygun ve işlevsel davranışları geliştirmeyi ve bireylerin akademik, sosyal ve mesleki başarılarına engel olan davranışları en aza indirmeyi sağlar.

Tablo 2-2 psikodinamik, ekolojik ve bilişsel modellerin temel noktalarına ilişkin bir özet sunmaktadır. Bu bölümün geri kalan kısmı, biyofiziksel ve davranışsal modellerin tartışmasına ayrılmıştır.

TABLO 2-2 Psikodinamik, Ekolojik ve Bilişsel Modellerin Özeti

Model	Temel Varsayımlar	Müdahaleler ve Tedaviler	Araştırma Desteği	Öğretmenler İçin Yararları
Psikodinamik Model	• Atipik davranış içsel psikolojik olaylar ve güdüsel dürtülerden kaynaklanmaktadır. • Psikolojik rahatsızlıklar ve davranış problemleri bireyin gelişim dönemlerini başarıyla tamamlamada ya da her gelişim dönemine eşlik eden psikolojik çatışmaları çözmede yaşanan başarısızlıktan kaynaklanır. • En iyi bilinen psikodinamik kuram Freud'un psikoanalitik kuramıdır.	• Danışmanlık, psikoterapi, psikoanaliz, oyun terapisi, rüya yorumu veya diğer terapi türleri. • Çocuğun istediği bir kaç ortama ilişkin (sınıflar dâhil) destekleyici ortamlar sağlar. • **Yaşam Alanı Görüşmesi** (YAG), duygusal/davranışsal krizler sırasında kısa-dönemli hedefi "anında/yerinde duygusal ilk yardım" veya uzun-dönemli hedefi "yaşam olaylarından klinik faydalanma" olan bireylere rehberlik etmek için sözel meditasyonlar (Yaşam Alanı Görüşmesi) kullanan terapatik bir yaklaşımdır (Morse, 1963; Redl, 1959b).	• Psikolojik aşamalar ve çatışmaların varlığına ilişkin bilimsel doğrulama yoktur. • Bazı araştırmacılar, çocuklar ve gençler için psikoterapinin hiçbir tedavi almamaktan daha etkili olduğunu önerir (Casey ve Berman, 1985; Kazdin, 1993; Pout ve DeMartino, 1986). • Araştırmalar, deneysel çalışmalara göre daha az ikna edici olan klinik izlenimler ve vaka çalışmalarından (Wicks-Nelson ve Israel, 1984) oluşur. • YAG, araştırma yetersizliği ve uygun olmayan davranışa çok fazla dikkat edilmesi gibi endişeler ile YAG'nin doğasının yoğun-zaman gerektirmesinden dolayı sorgulanmıştır (Coleman ve Webber, 2002; Gardner, 1990).	• Düşüktür çünkü öğretmenler eğitimlerinde genellikle psikodinamik teknikleri kullanmamaktadır. • Öğrenci akademik performansı için sorumluluk ve öğretmenlerin zaman talepleri yoğun zaman gerektiren psikodinamik tekniklerin kullanımına engel olabilir. • Psikodinamik odaklı düşünme (ör., davranış problemleri olumsuz erken yaşam deneyimlerinden kaynaklanır) öğretmenlerin anında uygun değerlendirme ve uygulama yöntemlerinin (ör., yöntemler bu metinde tanımlanmıştır) kullanımını engelleyebilir.
Ekolojik Model	• Atipik davranış, bireysel ve bireyin yaşamını sürdürdüğü çeşitli ekosistemlerde sunulan çevresel etkiler (ör., aile içi şiddet, ihmal, geçici aile üyeleri, düşük-nitelikli eğitim programları, sorunlu komşuluklar) arasındaki etkileşim sonucudur.	• **Çevresel değerlendirme**, bir çocuğun davranışı ve çocuğun yaşamını sürdürdüğü ekosistem hakkında bilgi toplama sürecidir. • Öğrencinin davranışsal özelliklerine uygun yüksek toleransa sahip öğretmenler ile öğrenciler eşlenir (Algozzine, Serna ve Patton, 2001). • **Re-ED Projesi** (Duygusal Bozukluğu Olan Çocuk ve Ergenlerin Yeniden-Eğitimi), ekolojik modele dayalı duygusal/davranışsal bozukluğu olan öğrenciler için okullar ve kurumlar arasında bir iletişim ağıdır (Hobbs, 1966).	• Araştırmalar, Re-ED Projesinde (Weinstein, 1974) hizmet alan gençler için uygulama sonuçlarının kısa (Lewis, 1988) ve uzun süreli (Hooper, Murphy, Devaney ve Hultman, 2000) kalıcılığını koruduğuna ilişkin olumlu sonuçlar göstermektedir.	• Öğretmenlerin ekolojik programlarda farklı kuruluşlar arası (ör., ruh sağlığı, sosyal hizmetler) iş birliği çabaları bulmalarına rağmen düşüktür. (Etkili İş Birliği ve Uygulamalar Merkezi, 1998; Duchnowski, Johnson, Hall, Kutash ve Friedman, 1993).

(Devam ediyor)

TABLO 2-2 (Devam ediyor))

Model	Temel Varsayımlar	Müdahaleler ve Tedaviler	Araştırma Desteği	Öğretmenler İçin Yararları
Bilişsel Model	• **Gerçekçi terapi** (Glasser, 1965); Uygun olmayan davranış sergileyen çocuklar ve yetişkinler arasında terapatik etkileşimlere dayanır. Çocukların düşünce yapısındaki hataları belirleme ve daha gerçek-temelli düşünme ile meşgul olma şeklinde desenlenir. • **Seçme teorisi** (Glasser, 1998a); Glasser'in okul temelli programı olan Nitelikli Okulları (Glasser, 1998b) temel alır; davranış kendiliğinden meydana gelir fakat hayatta kalma, sevgi, ait olma, güç, özgürlük ve eğlence gibi temel gereksinimler tarafından şekillenir. • **Akılcı duygusal davranış terapisi** (ADDT; Ellis, 1962); uygun olmayan davranış öncül bir uyarana verilen akılcı olmayan bir düşünce tarzından kaynaklanır.	• Müdahaleler sözel etkileşime dayalıdır. Çocuğun düşünce yapısındaki hataları veya akılcı olmayan düşünceleri belirleme ve yeni, gerçek-temelli düşünmeyi öğrenmeye odaklanır.	• Gerçekçi terapi ve seçme teorisi temel olarak vaka çalışmaları ve görüşlere dayanır. • REBT ile ilgili yapılan araştırmaları inceleyen bir meta-analiz çalışmasında REBT müdahalelerine katılan öğrencilerin olumlu kazanımlar edindikleri belirtilmemiştir.	• Bize göre gerçekçi terapi ve seçme teorisi çekici felsefi düşüncelere dayanmaktadır ancak kalabalık sınıf ortamlarında uygun olmayan davranışı önlemek ve yönetmek için günden güne gelişen etkili araçlar konusunda az seçenek önermektedir. • Zionts (1996 REBT'in okul-temelli ruh sağlığı ve danışmanlık programlarının bir parçası olarak kullanılabileceğini önermektedir. Kaplan ve Carter (1995), öğretmenler için sadece ilginç REBT uygulamaları sağlamaz ayrıca davranışsal müdahalelerin davranış yönetme planlarının bir parçası olarak kullanılabileceğini de önerir.

BİYOFİZİKSEL MODEL

Biyofiziksel model, tıbbi model olarak da bilinir, atipik davranışların biyolojik yatkınlık veya bireyde doğuştan var olan kalıtımsal (genellikle nörolojik) bozuklukların bir sonucu olduğu varsayımına dayanır (Sagor, 1974). Yeni ve gelişmekte olan bir alan olmasına rağmen normal olmayan insan davranışlarının biyolojik temelleri destekleyen kanıtlar vardır (İnsan Genom Projesi [Human Genome Project, n.d.]). Buna karşın Sullivan, Daly ve O'Donovan'a (2012) göre biyolojik temelleri veya nedenleri bilinen "hastalıklardan" çok birçok psikiyatrik durum veya "normal işlevi bozulan hastalıklar" (s. 537) "yetersizlik" olarak adlandırılmaktadır çünkü bu durumlara ilişkin biyolojik temeller konusunda çok az kesin yanıtlar bulunmaktadır. Biyofiziksel etmenlerin psikiyatrik durumlar üzerindeki etkilerini sınıflamak için birçok yol olmasına rağmen biz tartışmamızı beş temel olası sınıflama etrafında düzenledik.

Genetik Yetersizlikler

Genetik araştırmalardaki ilerlemeler bazı davranışsal yetersizliklerin genetik farklılıklarla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur. Örneğin, araştırmaların önemli bir bölümü şizofreni (Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health] 2009b; Ripke ve diğerleri, 2013; Sullivan ve diğerleri, 2012), otizm spektrum bozukluğu (Eapen, 2011; Ulusal Araştırma Merkezi [National Research Council], 2001; Sullivan ve diğerleri, 2012), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHAB) (Goodman ve Stevenson, 1989; Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health], 2003; Sullivan ve diğerleri, 2012), depresyon (Klein ve Last, 1989; Sullivan ve diğerleri, 2012), okuma yetersizlikleri (Olson, Wise, Conners, Rack ve Fulker, 1989) ve bi-polar yetersizlik (Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health] 2009a; Rice ve diğerleri, 1987; Sullivan ve diğerleri, 2013) gibi hastalıklara özgü belli genetik etmenlerin olduğunu belirtmektedir. 21. kromozomun iki kez kopyalanması nedeniyle Down Sendromuyla sonuçlanan Trizomi 21 veya Trizomi 18 veya Trizomi 5 gibi kromozom bozuklukları ayrıca davranışı etkileyebilir. Bazı kanıtlar belirli genlerin antisosyal davranışların meydana gelmesinde katkıda bulunduğunu ancak bunların bu antisosyal davranışları tamamıyla açıklamada yetersiz olduğunu göstermektedir (Baker, Jacobson, Raine, Lozano ve Bezdjian, 2007; Raine, 2008; Rosenhan ve Selig-

man,1989). Daha olası bir senaryo ise belirli genlerin varlığıyla başlayan karmaşık bir nedensel dizidir. Raine (2008), "Belirli genlerin yapısal ve fonksiyonel beyin hasarlarına yol açtığını dolayısıyla bunun da antisosyal davranışa yatkınlığa neden olduğunu belirtir".

Bununla birlikte, yapılan bu araştırmaların sonuçları ayrıca genlerin antisosyal davranış çalışılan konularda davranışların nedenini tek başına açıklamadığını; ayrıca çevresel etmenlerin de davranışların nedenini açıklamada bir rol oynadığını göstermektedir. Son zamanlarda İnsan Genom Projesi (Human Genome Project) çalışmaları, insan davranışlarında genlerin rolüyle ilgili genlerin ve genetik etkileşim ve çevresel etmenlerin her ikisinin de kişiliği nasıl etkilediğini içeren konuları aydınlatmıştır (İnsan Genom Projesi [Human Genome Project], n.d.).

Nörokimyasal ve Biyokimyasal Bozukluklar

Biyokimyasallar, özellikle serotonin, dopamin ve norepinefrin gibi nörotransmitterler (sinir taşıyıcısı), davranış bozukluklarının birçok türünün etiyolojisinde uzun süredir kabul edilmektedir. Araştırmacılar, şu an özellikle psikiyatrik bozukluklarda biyokimyasalların belirli rolleri ile nörotransmitterler arasındaki bir dizi karmaşık etkileşimler, beynin kritik bölgelerindeki fonksiyonel devreler ve nörotransmitterlerin işleyişini etkileyen hücresel-düzey operasyonlar üzerinde çalışmaktadırlar. Bu şekilde son derece uzmanlaşılarak yapılan araştırmalar, farmakolojik araştırmalar ve tedaviler için önemli önerilere sahiptir. Örneğin, duygu durum bozukluklarında (ör., depresyon, bipolar bozukluk, anksiyete bozukluk) GABA (gama-aminobutirik asit) nörotransmitterlerinin etkilerini keşfetmeye ve şizofreni bu tür bozuklukların tedavisi için valproat gibi GABA'yı etkileyen psikotropik ilaçların kullanımına yol açmıştır (Macritchie ve Blackwood, 2013).

Nörotransmitterlerin yanı sıra diğer biyokimyasallar da uygun olmayan davranışları etkileyen olası etkenler olarak tanımlanmıştır. Bazı kanıtlar stresten kaynaklı ağrıyı ve fiziksel ağrıyı azaltmada rol oynayan endojen (içsel) opiatların (uyuşturucular/uyku ilaçları) istemeden kendine zarar vermeyle meşgul olan bireylerde daha düşük etkisi olabileceğini belirtmektedir (Stanley ve diğerleri, 2010) ve kendine zarar verme bireyin ruh hâli üzerinde olumlu bir etki bırakabilen bu opiatlardan meydana gelebilir (Bresin ve Gordon, 2013).

Mizaç

Mizaç, temel eğilim ya da kişilik tarzı anlamına gelir. Hem biyolojik temelli hem de çevresel etkilere duyarlı görünmektedir (Coleman ve Webber, 2002). Bireysel kişilik etiyolojisinin hâlen belirsiz olmasına rağmen 1960'lı yıllarda konuyla ilgili yapılan önemli temel araştırmalar kişilik hakkında bize çok şey öğretmiştir. Uygun olmayan davranışın gelişimini açıklamak için girişimde bulunan Thomas, Chess ve Birch (1969), bebeklik döneminden başlayıp yetişkinlik dönemine kadar devam eden çocuklardan oluşan büyük bir örneklem grubu ile çalışmışlardır. Bu örneklemde araştırmacılar, doğumdan başlayıp çocukların yaşamları boyunca devam eden süreçte kararlı bir şekilde sergiledikleri mizacın dokuz göstergesini tanımlamışlardır. Thomas ve arkadaşları, daha sonra bu dokuz göstergeden üç temel mizaç kategorisi belirlemişlerdir (bakınız Tablo 2-3) (Thomas ve Chess, 1977, 1984). Bu üç temel kategori, çalışmada yer alan çocukların mizaçlarının tamamını olmasa da çoğunluğunu açıklamaktadır. Ayrıca bu üç temel mizaç uygun olmayan davranışlar hakkında mükemmel öngörü sağlamaz. Örneğin, "zor çocuk" kategorisinde yer alan çocukların davranış problemleri sergileme olasılığı daha fazladır ancak bu durum bu kategoride yer alan bütün çocukların davranış problemleri sergileyeceği anlamına gelmez. Bu nedenle Thomas ve Chess, temel kişilik özelliklerinin biyolojik olarak doğumla birlikte geldiği ancak bu kişilik özelliklerinin çevresel etkilere duyarlı olduğu hipotezini geliştirmiştir. Aslında Thomas ve arkadaşları, ebeveyn-çocuk etkileşimi ve ebeveynlik biçimleri istenmeyen davranışların gelişmesinde (veya bunların eksikliğinde) olası önemli değişkenler olduğuna inanmışlardır.

Doğum Öncesi, Doğum Sırası ve Doğum Sonrası Etkiler

Biyofiziksel model davranışı açıklamak üzere genetik; nörokimyasal; mizaç; çevresel özellikler ve doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası deneyimleri içerir.

Doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasındaki çeşitli durumlar, nörobiyolojik gelişimi etkileyebilir. Bu durumlar, potansiyel olarak çocukluk döneminden sonra duygusal veya davranışsal bozukluklar ile sonuçlanabilir. Duygusal ve davranışsal gelişim için bilinen ve şüphelenilen doğum öncesi risk faktörleri; annenin madde kullanımı, beslenme, viral enfeksiyonlar, zehirli maddelere maruz kalma (Alberto ve Troutman, 2006), annenin stresi (Niederhofer ve Reiter, 2004) ve annenin duygusal problemleri (Allen, Lewinsohn ve Seeley, 1998) gibi bilinen etmenlerdir. Çocuğun gelişimi üzerindeki doğum öncesi etmenler düşük doğum ağırlığı, anoksi (oksijensizlik) ve beyin kanamasını içerir (Cullinan, 2003; Raine, 2002). Doğum sonrası etmenler bir sonraki bölümde tartışılacaktır.

TABLO 2-3 Thomas ve Chess'in Mizaç Göstergeleri ve Üç Temel Mizaç Kategorisi

Mizaç Göstergeleri

1. Etkinlik düzeyi
2. Biyolojik işlevselliğin düzenliliği (ör., yeme, uyku)
3. Yeni uyaranları tepki verme biçimi (ör., olumlu ve olumsuz tepkiler)
4. Uyumluluk
5. Bir uyarana tepki vermek için gerekli uyaran miktarı
6. Tepkinin yoğunluğu
7. Ruhsal durumun niteliği (ör., keyifli, sinirli)
8. Dikkat dağınıklığı
9. Dikkat süresi ve süreklilik

Üç Temel Mizaç

1. Kolay çocuk
2. Zor çocuk
3. "Yavaş alışan" çocuk

Çevresel Etmenler

Araştırmalar, biyolojik yapı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olası çevresel faktörleri tanımlamıştır. Bu olumsuz etki nihayetinde davranış, öğrenme ve diğer işlevde bulunma alanlarını da etkilemektedir. Uygun olmayan davranışa neden olan çevresel etmenleri tam olarak kanıtlayan hiçbir çalışma bulunmamasına rağmen birçok araştırma çevresel etmenlerin atipik durumlara geniş bir yelpazede katkısı olabileceğini belirtmektedir. Örneğin, şizofreni (Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health], 2003), otizm spektrum bozukluğu (Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi [Center for Disease Control and Prevention], 2006), zihinsel yetersizlikler (Landrigan, Lambertini ve Birnbaum, 2012) özgül öğrenme ve davranış bozuklukları (Sağlıklı Çocuklar Projesi [Healthy Children Project n.d.]) çevresel etmenler ile ilişkilendirilmiştir. Genellikle çevresel etmenler ağır metalleri (ör., kurşun, cıva), kimyasalları (ör., dioksinler [zehirli aromatikler], alevlenmeyi geciktiriciler), çözücüleri (ör., benzen [uçma veya yanma özelliği olan renksiz karbonlu hidrojen]), tarım ilaçlarını (ör., meyve kurdu ilaçları, böcek ilaçları), küfleri, karbon monoksiti ve hava kirliliğini içerir (ABD Çevre Koruma Ajansı [US Evironmental Protection Agency], 2003).

Şüphesiz çevresel toksinler ile çocukluk davranış bozukluklarına maruz kalma arasındaki olası ilişki karmaşıktır. Zamanlama, maruz kalma süresi, genetik, mizaç, ebeveynlik uygulamaları ile nöro-davranışsal sorunlar görülme ve maruz kalma arasındaki gecikme gibi çok değişkenli karmaşık yapısından dolayı bu ilişkiyi kesin olarak belirlemek zordur (Landrigan ve diğerleri, 2012; Ulusal Araştırma Konseyi, 2000; Tatsuta ve diğerleri, 2012). Birçok araştırmacı bu konuda duydukları endişeyi dile getirmekle birlikte, çevresel kimyasalların yaygın kullanımının olası toksitlik (zehirlilik) ve nörogelişimsel sonuçları üzerine daha çok araştırma yapma çağrısında bulunmuşlar ve çevresel toksinlere maruz kalmayla ilgili risklere ilişkin daha fazla farkındalık oluşturmaya çalışmışlardır. Kimyasalların kullanımıyla ilgili az sayıda güvenirlik çalışması olması nedeniyle Landrigan ve diğerleri (2012), 1940'lı ve 1980'li yıllar arasında "sessiz salgın" olarak bilinen kurşun zehirlemesiyle ilgili yapmış olduğu karşılaştırmada, milyonlarca çocuğun kurşunlu boya ve benzine maruz kaldığı ve bunun bir sonucu olarak da zihinsel yetersizlik deneyimlediklerini belirtmiştir (Grosse, Matte, Schwartz ve Jackson, 2002).

Biyofiziksel Modelden Türeyen Müdahaleler

Psikofarmokoloji veya duygusal, davranışsal ve ruhsal bozuklukları tedavi etmek için ilaç kullanımı, biyofiziksel modelle ilgili temel müdahalelerden biridir. Psikiyatrik ilaçlar ayrıca psikotropik veya psiko-terapötik ilaçlar olarak bilinen, hiperaktivite, dikkat eksikliği, saldırganlık, kendine zarar verme davranışı, depresyon, bipolar bozukluk, anksiyete bozuklukları, şizofreni ve Tourette sendromu gibi birçok duygusal ve davranışsal bozuklukların tedavisinde yaygın olarak kullanılır (Konopasek ve Forness, 2014; McClellan ve Werry, 2003; MTA Kooperatif Grubu [MTA Cooperative Group]; Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health], 2002). Duygusal ve davranışsal bozuklukların tedavisinde kullanılan ilaçlar

genellikle dört grupta sınıflandırılır: DEHAB tedavisi için kullanılan uyarıcılar ve uyarıcı olmayanlar (ör., Ritalin, Concerta, Focalin, Strattera, Kapvay), antidepresanlar (ör., Prozac, Lexapro, Luvox, Zoloft, Wellbutrin, Effexor, Lithium, Symbyax), antipisikotikler (ör., Clozaril, Zyprexa, Seroquel, Risperdal, Ability, Haldol, Orap) ve anksiyete ilaçları (ayrıca kaygı giderici olarak bilinen) (ör., Xanax, BuSpar, Librium, Klonopin, Ativan).

Psikofarmokoloji son 25 yıldır tüm yaş gruplarındaki duygusal ve davranışsal bozukluk türlerinin tedavisinde istikrarlı bir şekilde artmıştır (Konopasek ve Forness, 2014). DEHAB'in en sık karşılaşılan davranışsal bozukluklardan biri olduğu düşünülür (Chirdkiatgumchai ve diğerleri, 2013 ve Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health], 2012) ve DEHAB'in tedavisinde yaygın olarak çocuklarda kullanılan psikotropik ilaçlar arasında en yaygın olarak uyarıcı ilaçlar kullanılır (Chirdkiatgumchai ve diğerleri, 2013). Yaşları 4 ile 14 arasında olan çocuk nüfusunun yaklaşık %9.5'i uyarıcı ilaçlar almaktadır (Zuvekas ve Vitiello, 2012).

Uyarıcı ilaçların aksine psikotropik ilaçların oldukça azı pediatrik kullanım için onaylanmıştır (McClellan ve Werry, 2003; Thomas, Conrad, Cassler, ve Goodman, 2006). Buna rağmen psikotropik ilaçlar giderek artan bir hızla genç bireylerin kullanımı için reçetelendirilmektedir (Thomas ve diğerleri, 2006). Vitiello ve arkadaşları, 2002 yılında 1.4 milyon çocuk ve ergenin antidepresan ilaçlar aldığını tahmin etmektedir (Vitiello, Zuvekas ve Norquist, 2006). Yetişkinlerdeki %37'lik artışla karşılaştırıldığında, 19 yaş ve daha küçük çocuklarda antipisikotik ilaç kullanımının 2001 ve 2005 yılları arasında %73 artmış olduğu görülmektedir (Medco, 2006). Buna ek olarak 2001-2005 yılları arasında antipsikotik ilaç reçetelendirilmesinde kızlarda %103'lük, erkeklerde ise %63'lük bir artış olmuştur. 2 ile 5 yaş arasındaki çocuklarda psikotik ilaç kullanımı 2002-2005 yılları arasında tavan yapmış ve sonra 2002 yılı öncesindeki düzeylere geri dönmüştür (Chirdkiatgumchai ve diğerleri, 2013). Mojtabai ve Olfson (2010)'a göre polifarmasi ya da psikiyatrik bozuklukların tedavisi için iki ya da daha fazla psikotik ilacın birlikte kullanımı, 1996 yılından bu yana artmaya başlamış ve ziyaret edilen psikiyatrik kliniklerin yarısından fazlasında (%58.9) bu ziyaretler çocuk ve ergenler için iki psikotropik ilaç, üçte birinde ise (%33.2) üç ya da daha fazla psikotropik ilacın birlikte reçetelendirilmesi ile sonuçlanmıştır.

Otizm spektrum bozukluğu ya da gelişimsel geriliği olan pediatrik nüfusun üçte biri ya da daha fazlasının davranışsal sorunlarının tedavisi (Coury ve diğerleri., 2012; Rosenberg ve diğerleri., 2010) için özellikle risperidon (Risperdal) ve aripiprazole (Abilify) gibi ilaçların öfke, kendine zara verme ve yineleyici davranışlar için ilaç aldığı düşünülmektedir (Gordon, 2002, 2003; McClellan ve Werry, 2003; McPheeters ve diğerleri, 2011).

Yetersizliği olan öğrenciler arasında, psikotropik ilaçların en yüksek kullanımı 10 ile 14 yaş arasındaki gençlerdir (Özel Eğitim Programları Ofisi [Office of Special Education Program], 2003). Genel nüfustaki çocuklarda olduğu gibi yetersizliği olan çocuk ve gençler için de uyarıcı ilaçlar davranışsal bozuklukların tedavisinde en sık reçetelendirilen ilaçlardır. Antidepresanlar ve anksiyete bozukluğunda kullanılan ilaçlar, tüm yaş gruplarında kullanılmasına rağmen daha çok ergenlerde kullanılmaktadır (Özel Eğitim Programları Ofisi [Office of Special Education Program], 2003). DEHAB ve davranışsal bozukluklar, Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitim Yasası'nda (IDEA) yer alan tüm yetersizlik gruplarındaki bazı öğrencilerde bulunmaktadır ve davranış kontrolü amaçlı ilaç reçeteleme IDEA'da yer alan tüm yetersizlik gruplarındaki öğrenciler arasında yer almaktadır (Özel Eğitim Programları Ofisi [Office of Special Education Program], 2003).

Davranış bozukluğu olan çocuk ve ergenlerin tedavisi için uyarıcı ve psikotik ilaçların kullanımı konusunda özellikle çocuklar için antidepresanların bazı türlerinin güvenliği konusunda soruların yer aldığı çok fazla tartışma vardır (Brent, 2004; Vitiello ve Swedo, 2004). 2003 yılında İngiltere, fluoksetin (Prozac) dışında herhangi bir antidepresan kullanımına karşı bir uyarı yayınlamıştır. 2004 yılında ise ABD Gıda ve İlaç Bakanlığı (FDA/GİB) belli türdeki antidepresanlar hakkında major depresif bozukluğu olan hem çocuklarda hem yetişkinlerde olası belirtilerin kötüleşmesine katkıda bulunacağı hakkında bir uyarı yayınlamıştır (Bostwick, 2006; ABD Gıda ve İlaç Bakanlığı [U.S. Food and Drug Administration], 2004). Bununla birlikte, bu endişelerin riskin bilimsel kanıttan daha çok kafa karıştırıcı yanlış bilgilerden kaynaklandığı görülmektedir (Bostwick, 2006). 2004 yılında, FDA/GİB ayrıca ilaç üreticilerinden antipsikotik ilaçlara, bu ilaçları kullanan hastalarda diabet (şeker hastalığı) ve hiperglisemi (kan şekeri yüksekliği) riskini artırdığını belirten bir uyarı eklenmesini istemiştir (ABD Gıda ve İlaç Bakanlığı [U.S. Food and Drug Administration], 2004). Antipsikotik ilaçlar, çocuklarda ciddi davranışsal bozukluklar için bir tedavi şekli olarak ilaçların reçetelerde yasal bir uygulama olarak yazılmasına rağmen bu ilaçları kullanan her çocuk psikiyatrist ve akıl sağlığı uzmanları tarafından yakından gözlenmelidir. Buna ek olarak eğitimciler ilaç yazılması kararıyla doğrudan ilişkili olmamasına rağmen ilaçların etkisini gözlemede önemli bir rol oynamaktadırlar. Eğitimcilerden genellikle ailelere ya da çocuğa bakan kişilere çocuğun ilaç aldığı süreçte davranışlarında her-

hangi bir değişiklik olup olmadığına ya da olası yan etkilere ilişkin dönütler sağlaması istenir. Eğitimcilerden bazen de doktor için (veli onayı ile) davranışsal kontrol listeleri doldurmaları istenir.

Çocuğun gelişimi üzerinde diğer müdahaleler, doğum öncesi anneye ait risk faktörleri ve doğum sonrası çevresel etmenleri hedefleyen biyofiziksel modeli temel almaktadır. David Olds'un Destekçi Ev Ziyaretleri Programı, doğum öncesi risk faktörlerini azaltmak için hazırlanmış kapsamlı programa bir örnektir (Olds ve diğerleri, 1999). Bu programda, halk sağlığı hemşireleri, kayıtlı katılımcı anneleri düzenli olarak evde ziyaret eder ve bu ziyaretler bebek iki yaşına gelinceye kadar devam eder. Bu süre içerisinde hemşireler annelere öğretici, destek ve vaka yönetimi gibi bir dizi hizmetler sağlar. Bu program, programa katılan anneler ve çocukları için istenen uzun-dönemli sonuçları iyileştirme açısından güçlü, olumlu sonuçlar göstermiştir. Bunun yanı sıra program uzun-dönemli maliyet-yarar tasarrufu açısından da önemli bulgulara sahiptir (Olds ve diğerleri, 1999).

Biyofiziksel model, belki de diğer kuramsal modellerden daha çok ayrıca davranışsal bozuklukları ya da öğrenme problemlerini iyileştirmeyi ya da ortadan kaldırmayı iddia eden birçok müdahaleyi içerir. Fakat bu iddiaların çok az ya da hiç bilimsel kanıtı yoktur. Bilimsel kanıtı olmayan müdahalelerin örnekleri şunlardır:

- ***Beslenmeyle ilgili müdahaleler-*** En iyi bilinen örneklerinden biri, Feingold Diyeti'dir. Çocuk alerjileri üzerine uzmanlaşan ve DEHAB'nin yiyecek alerjilerinin bir sonucu olduğunu öne süren tıp doktoru Benjamin Feingold tarafından geliştirilmiştir (Feingold, 1975). Çok kısıtlayıcı bir diyet olmakla birlikte yapay gıdaları, renklendiricileri, tatlandırıcıları, gıda koruyucularını ve doğal salisilat tüketimini ortadan kaldırmak için tasarlanmıştır (Feingold, 1976). Davranışsal güçlüklerin bir nedeni olarak yiyecek alerjileri kuramını destekleyen ya da Feingold Diyeti'nin DEHAB için etkili bir tedavi olduğunu savunan araştırmaların büyük bir bölümü başarısız olmuştur (Cruz ve Bahna, 2006; Pescara-Kovach ve Alexander, 1994). Bu bulgulara rağmen bazı uzmanlar, bu araştırmaların tutarsız sonuçlar ürettiğini iddia etmekte ve gıda katkı maddeleri ve biyolojik ve çevresel koşullar arasındaki olası interaktif etkileri belirlemek için daha fazla araştırmaya gereksinim olduğunu savunmaktadırlar. Gıda katkı maddelerine maruz kalma, çocuklar için olumsuz davranışlara yatkınlık ile sonuçlanabilir (Buka, Osornio-Vargas ve Clark, 2011).
- ***Biyofeedback-*** Biyofeedback, kaslardaki gerilim ve beyin dalgalarındaki hareketlerin yükselme seviyelerinin göstergesi olarak biyolojik olarak ölçümlenmesinin kullanımını içerir; çocuklara beyin dalgalarındaki hareketleri veya kaslardaki gerginliğin önceden belirlenmiş düşük bir seviyede sürdürmek üzere kendilerini sakinleştirici teknikler ve bu tekniklerin kullanımı için yönergeler öğretilir (Xu, Reid ve Steckelberg, 2002). Biyofeedback'in genellikle DEHAB (Baron-Faust, 2000) tanısı olan bireyler için kullanılan bir müdahale olmasına rağmen bu müdahalenin eğitsel amaçlı kullanımını destekleyen çalışmalar bir müdahale olarak biyofeedbacki önerme konusunda yöntemsel açıdan hatalıdır (Xu ve diğerleri, 2002).
- ***Duyu bütünleme terapisi-*** Otizm spektrum bozukluğu, DEHAB, öğrenme güçlüğü ve normal gelişim sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkan duyusal geri bildirimin bütünleyici ve organize olması için gereken merkezî sinir sistemi hasarından kaynaklanan diğer koşullar ile ilişkili uygun olmayan davranışları düzenleyen nörobiyolojik kurama dayalı bir müdahaledir (Ayres, 1972). Müdahaleler belli duyu sistemlerini hedefleyen propriyoseptif veya vestibüler sistem (salıncak, küçük motosiklet, ağırlık yeleği ve battaniye kullanımı yoluyla) ve dokunsal sistem (derin cilt fırçalama kullanımı yoluyla) gibi teknikleri kullanarak duyusal girdileri bütünleştirmek ve yeniden yapılandırmak için tasarlanmıştır (Shaw, 2002). Duyu bütünleme terapilerinin etkililiği hakkında birçok vaka ve görüşmeye dayalı çalışmalar olmasına rağmen uygun olmayan davranışlar için etkili bir müdahale olduğunu kanıtlayan hiç bir bilimsel çalışma yoktur (Shaw, 2002; Werry, Scaletti ve Mills, 1990). Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için duyu bütünleme müdahalelerini kapsamlı bir şekilde inceleyen bir derleme çalışmasında Lang ve arkadaşları (2012), bu uygulamaların kalıcı bir şekilde olumlu etkiler sürdüremediği sonucuna varmışlardır.

Öğretmenler, tüm terapilerin ve müdahalelerin etkililiklerini doğrulayan bağımsız kanıtlara sahip olmadığını anlamalıdırlar.

Araştırma Desteği ve Öğretmenler için Yararları

McClellan ve Werry (2003)'e göre, DEHAB'in tedavisinde uyarıcı ilaçların etkililiği kanıtlanmıştır ve bunların tedavi için kabul edilebilir olduğu düşünülmektedir. Ancak genel olarak pediatrik psikotropik ilaçlar için bilimsel kanıtlar sınırlıdır ve genellikle bu alanda ilaçların birlikte

kullanımı yerine tek bir ilacın etkisi üzerine odaklanılmaktadır (Ryan, 2012). Pediatrik psikofarmokoloji araştırmaları hızla artıyor olsa da bu konuda hâlâ bilinmeyen birçok şey vardır; özellikle polifarmasi (çoklu ilaç kullanımı) ile ilgili (Ryan, 2012). Ayrıca her ilacın riskleri olduğu bilinmektedir ve sonuç olarak pediatrik psikotropiklerin yararları ve ilaçla tedavi kararı, olası etkilerine karşı tartışılmalıdır. Tartışma sırasında özellikle bu ilaçlar üretilirken belli olumsuz yan etkilerinin olduğu düşünülmelidir (Andrade ve diğerleri, 2011; McPheeters ve diğerleri, 2011).

Genellikle, biyofiziksel modelin uygun olmayan davranışın daha iyi anlaşılmasını sağlamasının ötesinde öğretmenler için doğrudan yararlılığı sınırlıdır. Elbette, bu önemli bir yaradır. Birçok eğitimci uygun olmayan davranışlar için olası biyolojik yatkınlıklarını anlar, büyük olasılıkla öğretmenler öğrencilere bu biyolojik etkilerin üstesinden gelebilmesine yardımcı olmak için düzenlenmiş ortamlar sağlamak için motive edileceklerdir. Bir araştırma, davranışsal bozuklukların biyolojik etkilere atfedilebilecek olsa bile en etkili tedavi programlarının ilaca dayalı tedavilerin ötesindeki müdahaleleri içerdiğini göstermektedir ve bu nedenle eğitimciler, bu metinde anlatıldığı gibi, davranışsal kontrol için ilaç kullanan öğrenciler için davranışsal müdahaleleri ve destekleri daima düşünmelidirler (Forness ve Kavale, 2001).

Görsel 2-1'de bir öğretmenin bakış açısından biyofiziksel modeli gösteren bir senaryo sunulmaktadır.

DAVRANIŞSAL MODEL

Davranışçı yaklaşım "hem tipik hem de atipik tüm davranışlar çeşitli davranışlarla ilişkili sonuçların bir neticesi olarak öğrenilir" temel varsayıma dayanmaktadır. Davranış bilimci, davranışın altında yatan gözlenemeyen psikolojik nedenlerle değil, gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlarla ilgilenir. Buna ek olarak davranış bilimci öncüllerle, davranışı etkileyen çevresel etmenlerle ve çevresel olayların davranış değişikliklerini etkilemek için nasıl kontrol altına alınacağı ile ilgilenir.

Tüm davranışsal temelli müdahaleler için davranışsal modeli oluşturan yedi temel ilke vardır.

Uygulamalı davranış analizi (UDA), davranışsal modele özgü bir uygulamadır. UDA, önceden davranış değiştirme olarak bilinen davranış değiştirme yaklaşımlarından daha bilimsel bir yaklaşımdır. Çünkü UDA, gözlenen değişimlerin basit bir tesadüften kaynaklanmadığı veya diğer değişkenlerin bir sonucu olmadığı ve davranış değişikliğinin davranış değiştirme müdahalelerinden kaynaklandığı kanıtını gerektirir (Alberto ve Troutman, 2006). UDA ilk kez Baer, Wolf ve Risley (1968) tarafından, belirli davranışların geliştirilmesi için bazen geçici davranış ilkelerini uygulama ve davranışta bir değişiklik olup olmadığını ya da meydana gelen bu değişikliğin uygulama sürecinden kaynaklanıp kaynaklanmadığını değerlendirme süreci olarak tanımlanmıştır (s. 91). Uygulamalı davranış analizindeki uygulamalı sözcüğü müdahale için hedeflenen davranışların sosyal olarak önemli davranışlar olması ya da okul, ev, toplumsal alanlar veya iş gibi diğer ortamlarda başarı için kritik davranışlar olması anlamına gelir (Cooper, Heron ve Heward, 2007). UDA tek-denekli araştırma yöntemleri ile müdahalelerin etkililiğini gösteren araştırmalara dayanır.

Uygulamalı davranış analizi, davranış değişikliği bilimidir.

UDA, Tablo 2-4'te açıklandığı gibi bazı temel varsayımlar üzerine inşa edilmiştir. Bu Temel İlkeler bölüm 1'de yer almaktadır. UDA bu varsayımlara dayanmasına rağmen davranışın genel felsefesini daha kapsamlı açıklamaktadır. Tablo 2-4'te açıklanan varsayımlar daha çok davranış değiştirme çabalarına özgüdür. Herhangi karmaşık bir konuda olduğu gibi UDA hakkında da birçok yanlış inanış vardır. Tablo 2-5'te bazılarının açıklandığı bu yanlış inançlar, genel olarak UDA'ya olan dar bakış açısını yansıtmaktadır.

Davranışçı müdahaleler uygulamalı davranış analizinin yedi temel ilkesinden bir ya da bir kaçına dayanır. Bu ilkeler, her ilkenin örneğiyle birlikte Tablo 2-6'da açıklanmaktadır.

Bu ilkelerin tüm davranış biçimleri yani uygun olan ve uygun olmayan davranışlar için geçerli olduğunu belirtmek önemlidir. Bu nedenle dikkatsiz, sistematik olmayan olumlu pekiştirme uygulaması istendik davranışta olduğu gibi istenmeyen davranışı da artırabilir. Sönme, uygun olan ve uygun olmayan davranışların her ikisini de ortadan kaldırabilir; bu öğretmenlerin yanlışlıkla istendik öğrenci davranışlarının yok olmasına neden olmamaya dikkat etmeleri anlamına gelir. Çocuklar model alma yoluyla hem iyi hem de kötü davranış formlarını öğrenebilirler. Bu gerçek hem iyi hem de kötü haberdir: Uygun olmayan davranış tekrarlanır çünkü bu davranış bir şekilde pekiştiriliyordur; bununla birlikte bunu bilerek pekiştirmenin kaynağını belirler ve onu kontrol edebilirsek davranışı azaltabilir ya da ortadan kaldırabiliriz. Bu, sonraki bölümlerde ele alınacak önemli bir kavramdır.

TABLO 2-4 Uygulamalı Davranış Analizi (UDA)'nın Varsayımları

1. **Bireyin geçmiş öğrenmeleri ve biyolojik yapısı sonraki davranışı etkiler.** "Geçmiş öğrenme" bir çocuğun gereksinimlerini karşılamak amacıyla yaparak öğrendiklerini ifade eder (ör., çocuk çığlık atarak istediği şeyleri elde eder ya da ısırarak sevmediği şeylerden kaçınır). "Biyolojik yapı" bazı çocukların genetik, biyokimyasal veya nörolojik olarak hiperaktivite, dikkat eksikliği, kendini uyarıcı ya da kendini suistimal etme gibi belli durumlara yatkınlığı olduğu anlamına gelir. Buna karşın, bir çocuk biyolojik koşullar ya da geçmiş öğrenmelerinin bir sonucu olarak iyi-yapılandırılmış davranış sergilediğinde bile UDA ilkeleri etkilidir.
2. **Tüm istendik davranışlar, uygun olan ve uygun olmayan davranışın her ikisi de aynı ilkeler tarafından yönetilir.** Tüm davranışlar bu bölümde açıkladığımız temel ilkelerin bir ya da daha fazlasıyla açıklanabilir (ör., uyaran kontrolü, pekiştirme, ceza). Çalışma sırasında uygun olmayan davranış ortaya çıktığında prensipi(ler) tanımlayabilmek davranışı daha etkili bir şekilde yönetmek için yardımcı olacaktır. Örneğin, diğer çocukların yanında oturmayı sevmeyen ve bir akranı yanına oturduğu zaman kendine vurduğu için akranlarından uzaklaşmasına izin verilen bir çocuk düşünün. Burada işe koşulan temel ilkenin olumsuz pekiştirme olduğunu anlama, (çocuk istenmeyen durumdan kaçmak için izin verilerek pekiştirilmektedir) bir müdahale düzenlemek, bu davranışı etkili bir şekilde azaltmak ve akranların yanında oturması için çocuğun toleransını artırmak için size yardımcı olacaktır.
3. **Davranış bir amaca hizmet eder.** Birçok çocuk gereksinimlerini karşılamak için uygun yollar öğrenir, örneğin, istediği ve hoşlanmadığını ifade etmek için sözcükler kullanır. Uygun davranış repertuarı sınırlı olan bir çocuk, (özellikle iletişim davranışları) gereksinimlerini karşılamak için uygun olmayan davranışlara başvurur. İşlevsel davranış değerlendirme (Bölüm 8'e bakınız) uygun olmayan davranışın bir öğrenci için ne anlama geldiğini belirlemek için sergilenen davranışın amacını veya işlevini belirlemek için kullanılır; İDD bu davranışlar için müdahaleler geliştirmek için önemli bir adımdır.
4. **Davranış meydana geldiği ortamla ilgilidir.** Ortam davranışın öncüllerinden biridir ve davranış dışsal (ör., kalabalık bir oda, çok soğuk ya da çok sıcak bir oda, hoşa gitmeyen bir görevle ilgilenme, bir akran ya da öğretmen tarafından sosyal iletişim başlatmayı deneyimleme) veya içsel (ör., açlık, rahatsızlık, hastalık uykusuzluk gibi fizyolojik durumlar) olabilir. Örneğin, bir öğrenci yüksek gürültü düzeyine sahip kafeterya, otobüs durağı veya koridora tepki olarak kendini-uyarıcı davranış sergileyebilir. Sadece bu kendini-uyarıcı davranışı ortadan kaldırmak için bir davranış stratejisine başvurmak belki de çok etkili olmayabilir. Etkili davranış müdahale planlarında daima çevresel öncüllerin rolünü düşünün ve bu öncüllerin değiştirilebilir şekilde olup olmadığı hedef davranışı olumlu etkileyecektir.

Olumlu Davranış Müdahaleleri ve Destekleri ve Uygulamalı Davranış Analizi

Olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri (ODD), bölüm 1'de tartışıldığı gibi, UDA'yı içeren davranışsal ilkeler üzerine kurulmuştur. ODD bireyselleştirilmiş müdahalelerden tüm davranış türlerine ve ortamlara yönelik daha kapsamlı uygulamalara kadar davranışçı bilime dayanır (Sugai ve Horner, 2002). Buna ek olarak ODD araştırmaları okullar, sınıflar, evler ve toplumsal ortamlar gibi gerçek-yaşam durumlarında gerçekleşen UDA'yı temel alan bilimsel uygulamalara başvurur ve geçerli ve güvenilir veriye dayalı ekip-odaklı karar vermeyi vurgular. Bölüm 3'te ODD uygulamalarının sistemini veya okul genelinde öğrenci davranışını geliştirmeyi ve öğrenci disiplin sorunlarını azaltmayı hedefleyen okul çaplı uygulamalar anlatılmaktadır. Bölüm 4 ve 5'te sınıflarda uygun olmayan davranışları önlemeye yardımcı ODD ilkelerine nasıl başvurulabileceği açıklanmaktadır. Ve son olarak bölüm 9'dan bölüm 12'ye kadar öğrencilerin uygunsuz davranışları için uygun olan ODD ve UDA teknikleri tanımlanmaktadır.

Gördüğünüz gibi, davranışçılar davranış üzerindeki biyolojik etmenlerin doğruluğunu kabul etmektedir. Buna rağmen davranışçılar hiçbir uygulama yapmak için bu etkileri gerekçe olarak kullanmaz. Davranışçılar ayrıca davranışın bir amaca hizmet ettiğine inandıkları için uygun olmayan davranışa yönelik bir müdahale programı geliştirmek için atılacak ilk adımlardan birinin, davranış ve işlevi (ör., amacı) üzerinde çevresel etmenlerin etkilerinin belirlenmesi girişiminde bulunmak olduğunu düşünürler. Bu bilgi işlevsel davranış değerlendirme (İDD) olarak adlandırılan bir süreç ile belirlenir. İDD üçüncül düzey müdahale gerektiren

TABLO 2-5 Uygulamalı Davranış Analizi İle İlgili Yanlış Düşünceler

Uygulamalı davranış analizi otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için bir programdır.

UDA'nın etkililiği otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için istendik sonuçlar üretir (Ulusal Araştırma Konseyi [National Research Council], 2001) ve UDA'nın otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için temel iyileştirme müdahalesi olarak yaygın olarak önerilmesi (Ulusal Akıl Sağlığı Enstitüsü [National Institute of Mental Health], 2008) "UDA "buluş" ya da yalnızca otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için kullanılır" gibi bir yanlış düşünceye yol açmaktadır. Aslında UDA John B. Watson, B. F. Skinner ve diğerlerinin (Cooper ve diğerleri, 2007) klinik ortamlardaki çalışmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Ivar Lovaas, otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için UDA'nın etkililiğini gösteren ilk araştırmacılardan biridir (Lovaas, Koegel, Simmons ve Long, 1973) ve onun çalışması, UDA temelli otizm müdahaleleri için temel teşkil etmektedir.

Ancak UDA alanı otizm spektrum bozukluğunun çok ötesine uzanır. Örneğin, Uluslararası Davranış Analizi Birliği (The Association of Behavior Analysis International [ABAI]), UDA uygulamalarına odaklanan hayvan davranışlarından spor ve sağlığa kadar 30'dan fazla özel ilgi alanı içerir.

UDA bir müfredat programıdır.

UDA davranış değiştirmek üzere deneysel olarak kanıtlanmış teknikler ve prosedürlere dayalı bilimsel bir yaklaşımdır. Bu teknikler ve prosedürler hemen hemen istendik her davranışı öğretmek veya güçlendirmek ya da azaltmak veya ortadan kaldırmak için kullanılabilir. UDA belirli bir müfredat programı veya öğretilmesi gereken bir beceri seti değildir. Aslında UDA yöntemleri hemen hemen her müfredat programında kullanılabilir (ör., matematik, günlük yaşam, mesleki beceriler, yazma, dil sanatları, davranış).

UDA müdahalelerini yalnızca UDA "terapistleri/analistleri" uygulayabilir.

UDA alanı, sertifika almak için bireylere UDA ile ilgili resmî bir kursu tamamlama ve belirli UDA yeterliliklerine sahip olduğunu göstermek için bir yeterlilik süreci sunar. Bununla birlikte, UDA tekniklerini uygulayabilmek için bir davranış analisti sertifikası almak gerekli değildir. Kurs alan ya da UDA alnında farklı şekilde ileri düzey uygulama yapan herkesin UDA tekniklerini kullanabileceğini ısrarla ileri sürüyoruz. UDA teknikleri eğitimciler tarafından kolaylıkla uygulanabilir fakat bu tekniklerin doğru bir şekilde uygulanması gerekir.

UDA yalıtılmış ortamlarda öğrencilerle yalnızca bireysel çalışmayı, burnuna dokunma, el çırpma veya nesnelere dokunma gibi işlevsel olmayan becerilerin ayrık öğretimini içerir.

UDA teknikleri genellikle birebir öğretim oturumları ile temel öğrenme becerilerini öğretmek için kullanılmasına rağmen bu teknikler grup öğretiminde sınıflarda; koridorlar, otobüsler, kantinler, oyun alanları ve mesleki alanlar gibi doğal ortamlarda da kullanılabilir. Aslında bölüm 3'te öğreneceğiniz gibi okul çaplı olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri (ODD) bir okuldaki tüm çocuklara yönelik, okulun tüm alanlarında, temelini UDA'dan alan uygulamalarıdır.

UDA yalnızca küçük çocuklarda işe yarar.

UDA temelli müdahaleler çocuklarda olduğu gibi yetişkin davranışlarını değiştirmede de etkilidir. Aslında UDA içinde özel ilgi gruplarından biri de ileri yaşta olan topluluklarda UDA'nın uygulanmasını içeren Davranış Gerontolojisidir.

Bu **video**da (https://www.youtube.com/watch?v=iyCx-OLzgJw) otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin öğretmenleri için UDA'nın nasıl kullanılabileceğine ilişkin kısa bir görüntü yer almaktadır.

öğrencilere müdahaleler planlamak ve üç aşamalı bir ODD modelini desteklemek için kullanılan özel bir araçtır. Bölüm 8'de bir İDA'nın nasıl yapılacağı açıklanmaktadır.

A-B-C Modeli (Üçlü İzlerlik/Öncül-Davranış-Sonuç İzlerliği)

UDA'nın tüm öğretim ve davranış yönetimi teknikleri **A-B-C model** ya da **üçlü izlerlik** (Cooper ve diğerleri, 2007) olarak adlandırılan anlaması kolay bir biçimde sınıflandırılmaktadır. Üçlü izlerlik aşağıda gösterilmektedir:

Üçlü izlerlik (öncül-davranış-sonuç izlerliği), tüm davranışsal müdahaleler için bir çerçeve sağlar.

Öncül ⟷ Davranış ⟷ Sonuç

Öncül (A) belirli bir olaydan (ya da birden fazla olay) hemen önce meydana gelen ve ipucu ya da belli davranışlara neden olabilen uyaran; **davranış** (B) gözlenebilen bir eylem (ya da bir uygun olmayan davranışa yansıtılan uyumsal davranış yetersizliği) ve **sonuç** (C) bir davranış veya davranışları izleyen ve davranışın tekrar edileceği (ör., pekiştirilerek) ya da tekrar edilmeyeceğine (ör., cezalandırarak) karar verilen durumdur. Oklar, öncüllerin ve sonuçların her ikisinin de davranışı etkilediğini göstermektedir. Bu önemli bir kavramdır;

TABLO 2-6 Uygulamalı Davranış Analizi İlkeleri

İlke	Açıklama	Örnekler
Olumlu pekiştirme	Davranışı izleyen olayların sonucu olarak bir davranışı sürdüren ya da artıran bir işlemdir. Bizim davranışımız büyük ölçüde olumlu pekiştirme tarafından belirlenir: Uygun davranışlar yeterince pekiştirilirse bu davranışlarla ilgilenmeyi öğreniriz; eğer uygun olmayan davranışlar olumlu pekiştirilirse (bölüm 8'e bakınız) bu davranışlar bizim davranış repertuarımıza iyice yerleşir.	• Süpermarketten çıkarken bir oyuncak için ağlayan ve bağıran bir çocuk eğer istediği oyuncağı alırsa bundan sonra bir oyuncak ya da diğer istediği her şeyi almak için ağlar ya da bağırır. • Çalışma kâğıdını uygun hazırladığı için öğrenciyi öven bir öğretmen, yapılan ödeve dikkat çekerek öğrencinin ilerleyen zamanlarda yapacağı ödevlerin uygun şekilde yapılma olasılığını artırır. • Telefonunuzdaki aramada bir arkadaşınızın ismini gördüğünüz zaman, arkadaşınızla konuşmayı sevdiğiniz için telefonu açarsınız; telefonu açarak olumlu bir şekilde pekiştirilirsiniz ve bu durum büyük olasılıkla arkadaşınızın sonraki aramalarını açmaya devam etme olasılığınızı artırır.
Olumsuz pekiştirme	Bireyin davranışının sonucunda oluşacak olumsuz koşullardan kaçma ve kaçınması ile davranışın sürdürülmesini ya da artırılmasını sağlayan süreç. Yaşamımızda olumsuz pekiştirmeye ilişkin birçok örnek bulabiliriz. Eğitimciler, öğrenci davranışlarını etkileyen olumsuz pekiştireçleri belirlemelidir (bölüm 8'e bakınız).	• Bir öğrenci, bağımsız çalışmasını yaparken düzeni bozan bir şekilde davranması sonucu sınıf dışına gönderilirse öğrenci istemediği bağımsız çalışma görevinden kaçmış olur. Böylece öğrencinin gelecekte bağımsız çalışma sırasında düzeni bozan davranışı sergilemeye devam etme olasılığı yüksektir. • Bir öğretmen, sınıflarındaki "yaramaz ve saygısız çocuklar" hakkında konuşmayı seven bir öğretmen arkadaşından kaçınmak için günün belli zamanlarında öğretmenler odasına gitmemeyi tercih eder. • Cep telefonunuzun ekranında konuşmayı çok seven birinin aramasını gördüğünüz zaman telefona cevap vermemeyi tercih edebilirsiniz. Aramadan kaçınma davranışınızı pekiştirmeniz genellikle bu kişinin gelecekteki aramalarını görmezden gelme olasılığınızı artıracaktır.
Ceza	Davranışı izleyen sonuç nedeniyle davranışı zayıflatan, azaltan ya da ortadan kaldıran bir süreç. Ne yazık ki birçok yetişkin çocuklarının davranışlarını yönetmek için birincil araç olarak cezaya güvenir. Bölüm 12'de cezayla ilgili problemler tartışılmaktadır.	• Okula geç gelme alışkanlığı olan bir öğretmeni okul müdürü azarladı. Öğretmen bu azarlanmayla ilgili kendini kötü hissetti ve bundan sonra okula tam zamanında gelmeye başladı. • John, bir soruya yanlış cevap verdiğinde arkadaşlarının ona gülmesi nedeniyle utandı ve bunun sonucu olarak da John sorulan sorulara cevap vermek için gönüllü olmayı bıraktı. • Tarifenizde bulunan veri kullanımını büyük oranda aştığınız için cep telefonu faturanız çok yüksek geldi. Yüksek miktarda para ödemesiyle cezalandırılmanız, cep telefonunuzdaki veri kullanımı gerektiren uygulamalarda daha az zaman harcamanız ile sonuçlandı.
Sönme	Bir davranışın artık pekiştirilmediği için davranışın zayıflaması, azalması ya da tamamen yok olması. Ne yazık ki, bölüm 12'de öğreneceğiniz gibi bazen sönme kullanılarak uygun davranış azaltılmaktadır.	• Küçük Jack, aptalca sesler çıkarttığı için arkadaşları ona güldüler. Arkadaşları sonunda bu sesleri duymaktan yoruldular ve gülmeyi bıraktılar. Jack'in bu sesleri çıkarmayı bırakması uzun zaman almadı. • Bayan Tindal, Bayan Clark ile bir iş birlikli öğrenme projesi başlatmak için birçok girişimde bulundu fakat Bayan Clark teklifleri kabul etmemek için her zaman bir bahane üretti. Bayan Tindal, Bayan Clark'a o proje üzerinde birlikte çalışmak için teklifte bulunmaktan vazgeçti. • Carter, Monica ile buluşmak için bir kaç kez randevu istedi fakat Monica sürekli onu geri çevirdi. Carter, şu an ondan randevu istemeyi bıraktı!
Uyaran kontrolü	Belli bir öncül veya bir grup öncül ve belli bir davranış veya bir grup davranış arasındaki tahmin edilebilir bir ilişki. Öncül belli bir davranışın hemen öncesinde ve davranışın gerçekleşmesine ipucu olan bir uyarandır (ör., bir istek, etkinlik, görev, olay). Uyaran kontrolü ise belli bir öncülün varlığında belli bir davranışın ortaya çıkması anlamına gelir. Bu ilişki, belli bir öncülü izleyen davranışın pekiştirilip diğer davranışların pekiştirilmemesi sonucu kurulmuştur. Bizim amacımız, doğal olarak meydana gelen çevresel öncüllerin (bilgilendirme, kurallar, sözlü yönergeler, tamamlanması gereken görevler) etkili bir şekilde uygun tepkiye ipucu olmasıdır.	• Araç kullanırken bir kavşağa yaklaştığınız zaman kırmızı ışık yandığında frene basarsınız. Eğer benzer bir yerde mor bir ışıkla karşılaşırsanız hiç bir şey yapmazsınız. Durma davranışı olumsuz pekiştirmedir (kaza yapmaktan ya da ceza almaktan kaçınırsınız) fakat mor ışıkla ilgili herhangi bir deneyime sahip olmadığınız için davranışla ilgili hiçbir şey öğrenmezsiniz. • Cep telefonunuz çaldığı zaman aramayı açarsınız (arayan kişiyle konuşmak istediğini varsayarak açarsın!). Normalde cep telefonunuz çalmadan telefonu elinize alıp "merhaba/alo" demezsiniz. • Bir öğrenci, sizin sınıfınızda uygun davranıp diğer sınıfta uygun davranmıyor olabilir. Bu öğrenci, sizin sınıfınızda uygun davranışının pekiştirildiğini öğrenmiştir ancak diğer sınıflarda bunu öğrenmemiştir. Aslında diğer sınıflarda o öğrencinin *uygun olmayan davranışı* pekiştirilmiştir (dikkat çekme ya da onu sınıftan atma).

İlke	Açıklama	Örnekler
Model olma	Bir davranışı diğerlerinin taklit etmesi amacıyla gösterme. Albert Bandura (1969), model olma yoluyla birçok davranışın öğrenildiğini ya da başkalarının davranışlarının taklit edildiğini göstermiştir. Model olma pek çok akademik ve sosyal öğrenme için temeldir. Çocuklar ayrıca uygun olmayan davranışları da model alarak öğrenirler (Kauffman, 2005; Walker, Ramsey ve Gresham, 2004). Saldırganlık, özellikle başkalarının saldırganlığına maruz kalma durumundan kaynaklanabilir (ör., aile üyeleri, arkadaşlar, medyada gösterilen şiddet). Saldırganlığın öğrenilmiş bir davranış olduğunu belirten ilk kişilerden biri olan Bandura (1973), çocukların saldırgan davranış sergileyen birini gözledikten sonra bu davranışı taklit edeceğini kanıtlamıştır.	• Öğretmenlerin öğrenilmesini istediği yeni bir davranışı göstermesi: voleybol nasıl oynanır, bir matematik problemi nasıl çözülür, bir mikroskop nasıl kullanılır ya da bir paragraf nasıl yazılır. • Bayan Pruit, öğrencilerini hem öğrencilerinin sergiledikleri davranışları olumlu pekiştirerek hem de öğrencilerin davranışını diğer çocuklara taklit etmeleri için bir model olarak göstererek uygun davranışa yönlendirir.
Şekil verme	Yeni bir davranışın, doğru ve yaklaşık biçimlerinin pekiştirilerek öğretilmesi. Şekil verme, rahatsız edici uygun olmayan davranışı yoğun biçimde sergileyen öğrencilerle çalışılırken önemli bir kavramdır. Bazen öğrenciden öğrencinin uygun olmayan davranışla meşgul olmasını birdenbire durdurmasını ve sosyal olarak daha kabul edilebilir bir davranış sergilemesini beklemek yerine, istendik davranışları aşamalı olarak şekillendirmemiz gerekir.	• Reagan yazmayı ilk öğrendiği zaman öğretmeni onun tüm girişimlerini övdü. Reagan, şimdi güzel yazmasına karşılık gülen yüz çıkarma (sticker) alabilmek için harfleri satır arasına sığdırıyor ve onları doğru biçimde yazıyor. • Merkez Lisesindeki öğretmenler, ergenler liseye yeni başladıkları ve hâlâ büyük bir okulda sınıfa gelmek için okul yolunu öğrenmeye devam ettiklerini düşünmeleri nedeniyle okulun ilk ayında dokuzuncu sınıflar arasında bazı gecikmelere izin veriyorlar. İkinci aydan itibaren öğrencilerin sınıfta tam zamanında bulunması bekleniyor ve gecikmeler sona eriyor.

öncüllerin davranışa nasıl katkıda bulunabileceğini değerlendirmemiz ve istendik davranışları artırmak, uygun olmayan davranışları azaltmak amacıyla öncülleri değiştirmeyi düşünmemiz gerektiği anlamına gelir. Bu kitaptaki birçok bölüm, kurallar ve süreçler, sınıf yönetimi ve yönergeler gibi öncülleri yönetmeye dayalıdır. Tablo 2-7'de ilerleyen bölümde tanımlanacak olan öncül ve sonuç müdahalelerinin örnekleri yer almaktadır.

Araştırma Desteği ve Öğretmenler için Yararları

Davranışçılık, tanımı gereği davranışın bilimidir (Baum, 1994). Davranışçı teknikler yıllardır bilimsel kanıta dayalıdır ve davranış değiştirme programları doğru kullanıldığında bu tekniklerin başarı olasılığının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Davranışçı teknikler ayrıca öğretmenler için oldukça arkadaş canlısıdır. Davranışçı stratejilerin her türlü davranış için (ör., sosyal, akademik, dil) kullanılabilmesi nedeniyle davranışçı model özellikle eğitsel uygulamalar için oldukça uygundur. Aslında bölüm 6'da anlatıldığı gibi öğretim stratejileri davranışsal kuram ve uygulama üzerine kurulmuştur. Bunun yanı sıra davranışsal teknikler öğretmenlere çok tanıdıktır: Örneğin, birçok öğretmen olumlu pekiştirmeyi ya da model olmayı nasıl kullanacaklarına ilişkin bazı kavramları bilmektedirler. Burada amaç, öğretmenlerin davranışçı kuramı yeterince anlamalarını ve doğru davranış değiştirme tekniklerine başvurmalarını sağlamaktır.

Ne yazık ki, belki de birçok davranış stratejisi yaygın olarak kullanılmaktadır, bazen yanlış anlaşılmalar ya da uygun olmayan şekilde kullanma olabiliyor. Bu nedenle davranışta istenen değişiklikler meydan gelmiyor olabilir. Mola bu duruma iyi bir örnek olacaktır: Genellikle çocukların uygun olmayan davranışları sonucu aileler ve öğretmenler

TABLO 2-7 Davranış Öncesi ve Davranış Sonrası Müdahalelere Örnekler

Davranış Öncesi Müdahaleler

- Ortamdaki kurallar ve beklentileri öğretmek.
- Süreçleri kurmak ve uygulamak.
- Akademik görevlere başarılı katılımı sağlamak.
- Olumlu öğretmen-öğrenci ve akran ilişkileri geliştirmek.
- Dinamik, dikkat çeken akademik öğretim ve anlamlı, ilginç akademik hedefler sağlamak.
- Uygun davranışları öğretmek.
- Uygun iletişim becerileri öğretmek.
- Uyaran kontrolü ve model olma gibi teknikleri doğru, sistematik ve planlı bir şekilde kullanmak.
- Tercihler, Check in/Check out (bu teknikleri bölüm 3'te tartışacağız), davranışsal hız, ön düzeltme gibi teknikler aracılığıyla davranışın işlevine dikkat çekme.

Davranış Sonrası Müdahaleler

- İstendik davranışlar için olumlu pekiştirme sağlama:
  - Övgü ve sosyal dikkat
  - Sembol pekiştirme
  - Sözleşmeler
- Grup pekiştirme sistemi
- Farklı pekiştireçler kullanarak istendik davranışları artırırken istenmeyen davranışları azaltmak.
- İstenmeyen davranışları azaltmak için ceza kullanmak:
  - Aşırı düzeltme
  - Mola
  - Tepkinin bedeli

tarafından mola kullanılması tavsiye edilir. Mola doğru kullanıldığında etkili bir davranış azaltma tekniğidir. Doğru kullanılmadığında ise uygun olmayan davranışı gerçekten artırabilir. Molanın etkili kullanımı, öğretmenlerin doğru kullanım sürecinin altında yatan kuramı anlamalarını gerektirir.

Bu bölüm davranışçı modele dayalıdır ve bölüm davranışçı kurama, UDA'ya ve ODD'ye dayalı ilkeleri yansıtmaktadır. Açıkladığımız tekniklerde ve verdiğimiz örneklerde bu tekniklerin altında yatan kuramı anlatmaya çalıştık. Bu kapsamda öğretmenlerin bu konuda ayrıntılı bilgiye sahip olmaları teknikleri doğru kullanmalarına yardımcı olacak ve eğer kullanılan bir strateji istendik sonuç vermez ise bunlar öğretmenlerin problem çözmelerini kolaylaştıracaktır.

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞLAR İÇİN DAVRANIŞSAL AÇIKLAMALAR

Başlıktan da anlaşılacağı gibi, bu bölümün amacı çocukların uygun olmayan davranış sergilemesinin nedenlerini farklı kuramlarla açıklamaktır. Davranışsal modelde, işlevsel davranışsal değerlendirme (İDD) ve işlevsel analiz (İA) istenmeyen davranışın nedenlerine karar vermek için uzmanlara yardımcı olan araçlardır. Davranışsal kuramın temeli İDD ve İA şu varsayımlara dayanmaktadır: (a) öncüller davranışı etkiler; motive edici unsurlar olarak adlandırılan bazı öncüller, davranıştan yer ve zaman olarak bağımsız olabilir ve bazı öncüller ise endişe yaratan davranıştan hemen önce gelebilir; (b) bazen uygun olmayan davranışlar iletişim kurmak veya davranış sergilemek gibi daha uygun alternatif bir yol öğrenmek için bir başarısızlığı yansıtırlar ve (c) davranış bir amaca hizmet eder. Bu bölümün geri kalan kısmında, bu varsayımların her birini açıklayacak ve okul ortamlarında uygulamalarını göstermek için örnekler vereceğiz.

Öncüller

A-B-C modelinde yer alan A *öncülleri* ya da belli bir davranışın sergilenmesini etkileyebilecek çevresel olayları ifade etmektedir. İzleyen bölümde, sınıfta uygun olmayan davranışları tetikleyen öncüllerin ve genel durumların bir listesi yer almaktadır.

MOTİVE EDİCİ UNSURLAR Bazen olaylar ya da durumlar, davranışı anında değil, davranışın gerçekleştiği yer ve zamandan bağımsız etkileyebilir; bu süreç motive edici unsurlar olarak bilinmektedir (Laraway, Snycerski, Michael ve Poling, 2003). Motive edici unsurlar (MEU), davranışı izleyen pekiştireçlerin ya da cezaların değerlerini artıran ya da azaltan etkiye sahip olabilirler. MEU, söz konusu davranışın üzerinde bıraktığı etkiye göre adlandırılırlar. Öncül kaynaklı etki artışı, MEU pekiştirecin değerini artırır ve dolayısıyla hedef bir davranışın artışıyla sonuçlanır ya da öncül kaynaklı etki yitimi, MEU öncülden dolayı pekiştirecin değerinin azalmasıyla sonuçlanır. Örneğin, üşüyen bir öğrenci daha sinirli ve normalden daha az uyumlu olabilir-öğrenciye pekiştireç kazanmak için her zaman ki fırsatlar sağlansa bile bu, öğrenciyi motive etmeye yetmez. Bu durumda soğuk, uyum üzerinde bir öncül kaynaklı etki yitimi ile motive edici bir unsurdur. Öğretmenler için ilgilendikleri çocukların davranışlarını etkileyen MEU'ları belirlemeye çalışmak önemlidir. Bu bilgi ile istenmedik sonuçlar üreten MEU aracılığıyla adım atmak mümkün olabilir. Örneğin, geçici bir öğretmenin varlığının öğrencinizin uyumu için bir öncül kaynaklı etki yitimi olduğunu biliyorsanız, sınıfınızda geçici öğretmenin olduğu zaman öğrencinizin uygun davranışını pekiştirmek için bir plan yapabilirsiniz. Aynı şekilde, hasta olan bir öğrencinin istenen çalışmaları yapmaya daha az istekli olduğunu anlıyorsanız, böyle zamanlarda daha hoşa giden etkinlikler yapabilirsiniz. İzleyen bölümde, öğretmenlerin kontrol edebilecekleri bir kaç MEU tanımlanmaktadır.

Beklentilerde Açıklama ve Öngörme Yetersizliği. Düzensiz sınıflarda, beklendik ve yapılmasına izin verilebilecek davranışlar, izin verilmeyen davranışlarda olduğu gibi, nadiren açıkça tanımlanır ve bu açıklama yetersizliği uygun olmayan davranışları teşvik eder. Yetişkinler için yeni bir işte ne yapılması gerektiği açıkça belirtildiği zaman yetişkinlerin iyi bir performans sergilemeleri daha kolaydır, aynı şekilde çocuklar da kuralların ve beklentilerin iyi bir şekilde tanımlanıp, açıkça ifade edildiği sınıf ortamında daha uygun şekilde davranırlar. Uygun olmayan davranış meydana geldiği zaman, yapılması gereken ilk adımlardan biri öğrencilerin kendilerinden tam olarak ne beklendiğini ve bu beklentileri nasıl karşılayabileceklerini bildiklerinden ve anladıklarından emin olmaktır.

Görevle İlgilenme, Başarılı Akademik Performans ya da Anlamlı ve Dinamik Öğretim Yetersizliği. Birçok insan, özellikle çocuklar, sıkılmak yerine eğlenmeyi tercih etmektedir. Anlamlı öğrenme yaşantılarına aktif bir şekilde katılan çocuklar sıkılmazlar. Bu nedenle öğretmenlerin tüm öğrencilerin harcanan zamanın büyük bir kısmında öğrenme aktiviteleriyle ilgilenmelerini sağlayacak ilgi çekici dersler planlaması ve uygulaması önemlidir.

Birçok sınıf uygulaması, uygun olmayan davranışlar için öncül olabilirler.

Bay Silsby'in biyoloji sınıfı verilen görevle ilgilenmenin önemini göstermektedir. Bay Silsby, kimya ve fizik öğretmenidir. Buna rağmen bu yıl, ondan ayrıca bir biyoloji sınıfına ders vermesi istenmiştir, o böyle bir konuyu daha önce asla düşünmemişti. Bu yoğunluğunda başka bir sınıf için ekstra hazırlık yapmak ve her gün bir biyoloji sınıfı için laboratuvarını hazırlamak Bay Silsby için çok zordu. Sonuç olarak Bay Silsby genellikle biyoloji sınıfı için çok iyi hazırlanmamıştır ve öğrenciler sınıfta bulundukları sürenin çoğunluğunda sadece hazırlanan metinleri okumuş ve o metinlerle ilgili soruları yanıtlayarak dersi bitirmişlerdir. Bu durum sınıfta birçok probleme neden olmuştur çünkü öğrenciler genellikle bu sınıfı diğer sınıflardaki öğrencilerin konularını yakalamak, konuşmak ve hatta uyumak için kullanmışlardır.

Aynı şekilde, öğrencilerin akademik başarılarının ne kadar yüksek olduğu ile uygun olmayan davranış arasında bir ilişki olabilir (Sutherland ve Wehby, 2001b). Zamanın çoğunu başarılı olmak için harcayan öğrenciler çok az uygun olmayan davranış sergileme gereksinimi duyarlar. Buna karşın akademik derslerde sıklıkla başarısızlık yaşayan öğrenciler ya da akademik çalışmaların çok zor olması nedeniyle sinirlenen öğrenciler, bu sinirlerini davranışlarıyla ifade edebilirler. Eğer öğrenci belli akademik konularla ya da görevlerle ilgili (ör., okuma, yazması istendiği zaman ya da bağımsız çalışma sırasında öğrencinin sınıfı rahatsız etmesi) yanlış davranış sergiliyorsa bu bir duruma ilişkin sinyal olabilir.

Zayıf Öğretmen-Öğrenci İlişkileri. Çoğu öğrenci, öğretmenlerini memnun etmek ister, öğretmenlerinin de kendilerinden hoşlanmasını ve kendileriyle ilgilenmelerini isterler. Olumlu

öğretmen-öğrenci ilişkileri öğrencileri uygun davranmaları konusunda motive etmek için önemli bir etmendir. Bu ilişki iyi bir şekilde kurulamadığı zaman ya da öğretmen-öğrenci ilişkisi çok olumsuz olduğu zaman öğrenciler kuralları izleme ve kendilerinden beklenen şeyleri yapma konusunda daha az motive olurlar. Aslında ilişki olumsuz yorumlar, aşırı düzeltme ya da cezanın farklı türlerinin yüksek oranda kullanılmasıyla karakterize edilirse öğrenciler sınıf atlamak isteyebilir ya da sınıftan ayrılacaklarını umarak uygun olmayan davranış sergileyebilirler.

Öğretmen-öğrenci ilişkisinin önemine ilişkin örnek olarak Sam ve onun 11. sınıftaki İngilizce öğretmenini düşünün. Sam, bu kadar uzak bir okula giden ailesindeki ilk kişidir. Annesi o 8 yaşındayken vefat etmiş ve babası onun ve kız kardeşinin beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak için iki işte çalışmaya başlamış. Sonuç olarak Sam de kız kardeşinin bakım sorumluluğunu üstlenmektedir. O bazen geç saatlere kadar ödevlerini yapmaya başlayamadığı için Bay Anderson'un son saatteki İngilizce sınıfına gittiğinde genellikle uykulu olur; bazen de sınıfta uyuyakalabilir. Bu nedenle Bay Anderson, Sam'ın çok tembel bir öğrenci olduğunu düşünür. Dün Bay Anderson Sam'ı karşına aldı ve onu tüm gece dışarda kalmasıyla suçlayarak annesinin ya da babasının dışarıda ne yaptığını bilip bilmediğini sordu. Sam'in, bu suçlamayla kalbi kırıldı hemen "Hocam ne hakkında konuştuğunuzu bilmiyorum." dedi ve sınıftan yürüyerek çıktı. Bay Anderson, Sam'ın sınıftan çıkıp gittiğini gördüğünde üzülmedi ve dersine devam etti. Aslında Bay Anderson, en azından iyi öğretmen-öğrenci ilişkisi kurmak için Sam'e bir kaç öneride bulunsaydı, bölüm 5'te anlatıldığı gibi, Sam'ın zor olan ev yaşantısının nasıl okuldaki performansını etkilediği hakkında daha çok şey öğrenebilirdi. Biz, Bay Anderson Sam'ın sınıftaki uyuklamalarını görmezden gelsin demiyoruz ancak Bay Anderson, Sam ile iyi bir ilişki kurabilseydi, problemin kaynağını daha iyi belirlemesi mümkün olabilir ve Sam'in çözüm yolları üretmesine yardımcı olabilirdi.

Fiziksel Rahatsızlık. Öğrendiğimiz gibi, kronik davranış problemi sergileyen öğrencilerin önemli sosyal ve kendini kontrol etme becerilerinde eksikliği olabilir. Bu yetersizlikler özelikle öğrenciler aç oldukları, kendilerini iyi hissetmedikleri ya da yorgun oldukları zaman ortaya çıkabilir. Fiziksel olarak rahatsız olduğumuz zaman konsantre olmak, zor hedefleri gerçekleştirmek, dikkat toplamak ya da sevmediğimiz işi yapmak bizim için zor hâle gelir. Fakat biz genel olarak ya gereksinimlerimizi söyleyerek ifade ederiz ya da onları karşılamak için yeterli becerilere sahibizdir. Belki de çok az öğretmen uygun olmayan davranış için MEU gibi fiziksel rahatsızlıktan şüpheleniyorsa, özellikle problem tıbbi temelliyse (ör., hastalık, alerji, incinme), öğrenci üzerindeki taleplerini geçici olarak azaltabilir. Ancak bu duruma dikkat çekmek gerek çünkü öğrencilere bu durumlarla başa çıkması için onlara kendinin farkında olma ve kendini savunma becerilerinin öğretilmesi önemlidir.

Bu **video**, (https://www.youtube.com/watch?v=hLAbiNZeQfc)öncül müdahalelerine ilişkin örnekler sağlamaktadır.

ÖNCÜLLER Bazı öncüllerin belli bir davranışla sonuçlanacağı tahmin edilebilir. Örneğin, Steven çalışmasının doğru olduğunun söylenmesi için her zaman tartışır. Michelle, nerdeyse her etkinlikler arası geçiş sırasında akranlarına karşı vurma ve çekme gibi kabul edilemez fiziksel temas sergiler. Tablo 2-8 uygun olmayan davranış sergileyen öğrenciler için bazı olası öncülleri içerir.

Davranış

A-B-C modelindeki *B* davranışı ifade eder. Kimi zaman, hoşa gitmeyen davranışlar meydan gelir çünkü öğrenci gereksinimlerini karşılamak için davranışın daha uygun bir yolunu henüz öğrenmemiştir. Daha uyumsal davranışları öğrenmek için bu başarısızlık, istenmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığını artıran bir duruma zemin oluşturur. Genel beceri yetersizliği aşağıda sıralanan uygun olmayan davranışlarla ilişkilidir:

Akademik Becerilerdeki Yetersizlikler. Akademik becerilerde yetersiz olan öğrenciler, bir sınıfta öğrenme hedeflerine tam katılım için yardım istemek yerine sık sık uygunsuz davranmayı/yaramazlık yapmayı veya çalışmanın nasıl yapılacağını bilmediğini kabul etmeyi tercih ederler. Doğru olduğundan emin olmadığınız bir soruyu yanıtlamak gibi yapmak için tam olarak hazır olmadığınızı hissettiğiniz bir görevde performans sergilemek için zor bir durumda kaldığınızda nasıl hissedeceğinizi düşünün. Özellikle belli akademik hedefler veya konuların sonucunda istenmeyen davranış meydana gelme olasılığı tahmin edilebileceği zaman akademik becerilerdeki yetersizlikler kolaylıkla ortaya çıkmayabilir ancak dikkate alınması gereken bir faktördür.

TABLO 2-8 Uygun Olmayan Davranış İçin Olası Öncüller

Bazı öğrenciler, özellikle yüksek düzeyde uygun olmayan davranış sergileyen öğrenciler, aşağıdaki durumlarda uygun olmayan davranış sergileyebilirler.

- Yapmak istemediği bir şeyin veya zor olan şeylerin kendisinden yapılması istendiği zaman, özellikle akademik beceriler;
- Sesli okuma veya yazma çalışmaları gibi zor olduğunu düşündükleri belli çalışma alanlarında, belki de o tür becerilerde düşük düzeyde başarı sergileme geçmişleri olması nedeniyle, bir şey yapılması istendiği zaman;
- Akranlarıyla çalışması, araç-gereçlerini paylaşması, sıra alması veya diğer kişiler arası iş birliği yapması gereken davranışlara katılması beklendiği zaman;
- Ödevleri üzerinde hatalarını düzeltmesi istendiği zaman;
- Sevdiği bir etkinliği yapmayı durdurması istendiği zaman (özellikle sevilen etkinliği daha az tercih edilen bir etkinlik izliyorsa);
- Bir etkinlikten diğer bir etkinliğe veya bir yerden başka bir yere geçiş yapılacağı zaman, özellikle geçişler iyi planlanmamışsa;
- Düşük düzeyde yapılandırılmış etkinliklere katılacağı zaman;
- Çok heyecanlı veya uyarıcı etkinliklere katılacağı zaman ya da
- Gerçek veya hissettiği bir durum hakkında sinirli, kızgın veya üzgün hissedeceği zaman.

Bir kez, kendisinden bir kaç cümleden fazla yazması istendiğinde her seferinde uygun olmayan davranış ya da etkinlik dışı davranış sergileyen bir sekizinci sınıf öğrencisiyle çalışmıştık. Bu öğrenci, dil bilgisi dersi dışında tüm konularda sınıf düzeyinde performans gösteriyordu. Yazma, onun için çok zor bir beceriydi ve yazarken neredeyse acı çekiyordu. O hem biçimsel (ör., yazım kuralları, noktalama işaretleri, cümle yapısı) hem de içerik olarak yazmayla resmen mücadele ediyordu ve onun el yazısı neredeyse hiç okunmuyordu. Buna rağmen ona bir kaç uyarlama ile kelime işleme programı içine düşüncelerini anlamak için ses tanıma yazılımı kullanma gibi, sıklıkla kullandığı sözcükleri söylemesine yardımcı olmak için bir kişisel yazım sözlüğü (Scheuermann, McCall, Jacobs ve Knies, 1994) ile bir düzenleme kontrol listesi oluşturduk ve etkinlikleri kısa molalarla karıştırarak çalışma süresini belirlemek üzere bir zamanlayıcı kullandık. Bu süreçte onun görev-dışı davranış sergileme süresi önemli ölçüde azaldığını gördük.

Bazı uygun olmayan davranışlar, beceri yetersizliklerini yansıtır.

Kendini-Yönetme ve Kendini-Kontrol Etme Becerilerindeki Yetersizlikler. Bazı öğrenciler, özellikle küçük öğrenciler, okulda sosyal ve sınıf ortamlarında kendilerinden beklenen kendini-kontrol etme becerilerinde yetersizdirler. Okulların beklentileri birçok öğrenciden kendini-kontrol etme yönündedir: Yürü, koridorda koşma; cevap vermeden önce parmak kaldır; su sebilinden su içerken sıraya gir, oyun odasının araç-gereçlerini kullanmak veya sınıftaki materyalleri kullanmak için sıranı bekle; zamanında sınıfta ol ve kızgın veya öfkeli fiziksel ifadelerden kaçın. Biz yetişkinlerin çoğu yeni öğrenilen dürtüsel davranışları, kontrolü açısından hafife alırız ve çocuklar için bunlar henüz eksik becerilerdir. Ve elbette, kendini-kontrol etmeyi öğrenmede daha fazla zorluk çeken biyolojik yatkınlığı olan bazı çocuklar vardır (ör., DEHAB olan çocuklar). İlaçla bile olsa bu öğrencilere kendini-kontrol etme becerileri öğretilmelidir (kendini-yönetme ve kendini kontrol becerilerini nasıl öğretileceğine ilişkin Bölüm 9 ve 11'e bakınız).

Sosyal Becerilerde Yetersizlikler. Birçok nedenden dolayı bazı çocuklar başarılı bir şekilde akranlarla ve yetişkinlerle iyi ilişkiler geliştirmede veya sınıf ve okul etkinliklerine katılımı sağlayacak temel sosyal becerileri öğrenmede başarısızdırlar. Sosyal becerilerdeki yetersizlikler, bireyi anında olumsuz etkilemesi ve uzun dönemli farklı alanlarda zayıf sosyal beceriler sergilenmesine neden olduğu için özellikle tedirgin edicidir. Zayıf akran ilişkileri ile bir kaç arkadaşı olan ve okula iyi uyum sağlayamayan çocuklar antisosyal davranış, suç işleme ve yetişkinlerle duygusal sağlık ve sosyal durumlarla ilgili problem yaşamaya ilişkin önemli derecede risk altındadırlar (Hersh ve Walker, 1983; Kupersmidt, Coie ve Dodge, 1990; Parker ve Asher, 1987).

Okulda çocuklardan yetişkin ve akranlarla etkili bir etkileşim kurmak ve sosyal becerilerin farklı alanlarına ilişkin birçok talep bulunmaktadır. Birçok çocuk informal yollardan evde ya da diğer ortamlarda davranışın modelini gözleyerek ve deneme-yanılma yoluyla bu tür becerileri öğrenir (ör., aileler sosyal olarak uygun olmayan bir davranış sergileyen

çocuklarını azarlarlar ve bu nedenle çocuk bu davranışı bir kez daha sergilememeyi öğrenir). Çocuklar bu becerileri modelden öğrenmede başarısızlık yaşadıkları zaman, bu becerilerin onlara öğretilmesi gerekir. Bu konu ayrıntılı olarak bölüm 9'da tartışılacaktır.

Akranla ilgili sosyal becerilerin nasıl kullanılacağını bilmek, öğrencilerin gereksinimlerini belirlemek için Bayan Stock'un sınıfını düşünün. Bayan Stock, öğrenci çalışma gruplarını karşılamak ve grup projeleri üzerinde çalışmak için her gün sınıfını yapılandırdı. Jake dönem ortasında bu okula başladı. Bayan Stock sosyal becerileri içeren genel bir amaç doğrultusunda grupla birlikte çalışmak için okulun ilk gününden öğretime başladı. O, Jake'nin grubundaki diğer öğrencileri izleyerek arkadaşlarını yakalayacağını varsaydı. Ancak bu konuda yanılmıştı. Jake, genel olarak projenin kendi bölümüyle ilgili kısmını yapmaya hazır değildi ve sonunda grubun diğer üyeleri ile kavga ediyordu. Jake, çok yüksek sesle konuşuyor ve sık sık diğerlerini rahatsız ediyordu. Jake yüzünden grup kendi projelerini zamanında bitirememe tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Bayan Stock hemen bir karar aldı: Jake'nin grubundaki öğrencilerin tamamı için sorun olabilecek durumlarda herhangi bir değişiklik yapmadan grupla çalışmaya devam edebilir. Jake'ye hiç yardım etmeden onun bağımsız çalışmasına izin verebilir. Onun diğer bir seçeneği ise Jake'nin sık sık neden hazırlıksız olduğunu değerlendirebilir, Jake'ye grup etkinliklerine katılmak için gerekli olan becerileri öğretebilir ve grup hedefleri sırasında gerçekleştirdiği beceriler için onu pekiştirebilir. Biz yeni becerilerin nasıl öğretileceğini bölüm 6 ve 9'da açıklayacağız.

İletişim Becerilerinde Yetersizlikler. Uygun olmayan davranışlar kimi zaman özellikle bilişsel düzeyi düşük olan otizm spektrum bozukluğu olan ya da diğer gelişimsel yetersizliği olan (Carr ve Durand, 1985; Ostrosky, Drasgow ve Halle, 1999; Prizant ve Wetherby, 1987) ve duygusal/davranışsal bozukluğu olan (Nelson, Benner ve Cheney, 2005) öğrenciler için iletişimin bir türü olarak hizmet edebilir. Öğrenciler isteklerini, gereksinimlerini ve duygularını iletişimsel olarak ifade etmede yetersiz olduklarında, uygun olmayan davranış bu amaca hizmet edebilir. Örneğin, OSB olan bir öğrenci çalışmaktan yorulduğunda bunu ifade edebilecek uygun bir yol bilmiyorsa "Ben yoruldum ve daha fazla çalışmak istemiyorum." diye söylemenin bir yolu olarak öğrenci kafasına vurabilir, bağırabilir ya da öğretmenini ısırmayı deneyebilir. Gerilimini uygun ifade etmek için kendini-kontrol ve dil becerilerinde yetersiz duygusal/davranışsal bozukluğu olan bir öğrenci, bu duygusunu uygun olmayan davranışlar yoluyla (ör., kâğıt yırtma, vurma, fırlatma, küfür etme vb.) ifade edebilir. Öğrenci davranışının iletişim amaçlı olduğundan şüpheleniliyorsa müdahale iletişimin uygun formlarının öğretimini ve öğrenci alternatif iletişim yolu kullandığı zaman onu pekiştirmeyi içermelidir. Örneğin, OSB olan öğrencimiz "Yoruldum. Daha fazla çalışmak istemiyorum." isteğini belirtmek için bir resimli kart göstermesi düşünülebilir. Öğrenci bu resimli kartı gösterdiği zaman çalışmayı bırakabilir. Gergin olduğunu dürtüsel olarak ifade eden bir öğrenci için derin nefes alma veya 10'a kadar sayma gibi kendini-kontrol etme becerilerinin ve "Şu an gerçekten çok kızgınım. Bana yardım eder misin?" gibi dil becerilerinin öğretimi düşünülebilir.

Sonuçlar

A-B-C modelindeki C, uygun olmayan bir davranışı izleyen sonucu ifade eder. Sonuç davranışın amaçlarını, işlevlerini belirlemek amacıyla incelenebilir. Davranış bir amaca (ör., işlev) hizmet eder varsayımı dikkate alındığında, amaçlar hakkında hipotez geliştirmek için bu davranış meydan geldiğinde ne olduğunu değerlendirebiliriz. İlerleyen bölümde tartışıldığı gibi, buradaki genel amaç bir şey elde etmek veya bir şeyden kaçınmaktır.

Bir uygun olmayan davranışın amacı, öğrenci için bir şey elde edebilmek ya da bir şeyden kaçınmaktır.

BİR ŞEY ELDE ETME Bazı uygun olmayan davranış sonuçları öğrencinin istediği şey ile sonuçlanır: ilgi, kontrol, statü, duyusal uyaran ve daha fazlası. Bu, olumlu pekiştirmedir. Bu durum biz çocuğa aynı sonuçtan kaçınmak için uygun, alternatif bir yol sağlamadığımız sürece uygun olmayan davranış sergilenmeye devam edecektir anlamına gelir. Olumlu pekiştirme ve bunun okul ortamlarında uygulamalarını Bölüm 10 ve 11'de tartışacağız.

İlgi. Araştırmalar, belli bir davranışın artırılması için öğretmen ilgisinin güçlü bir araç olduğunu göstermektedir (Gunter ve Jack, 1993; Sutherland, 2000). Elbette, uygun davranıştan daha çok uygun olmayan davranışa ilgi çekilirse bunun bir sonucu olarak da uygun olmayan davranış artarak devam edecektir. Aynı şekilde, düşük oranda öğretmen ilgisi alan uygun olmayan davranış sergileyen öğrencilerin istendik davranış sergileme olasılığı daha düşüktür (Albert, Heward ve Hipper, 1999; Van Acker, Grant ve Henry, 1996).

Öğretmen ilgisinin nasıl uygun olmayan bir davranış ile ilgili olduğunu gösteren bir örnek verecek olursak okulöncesi dönemde 4 yaşında olan Juan vakasına bakılabilir. Her sabah Bay Harris, öğrencileriyle halının üzerinde sıralı olarak oturdukları bir grup dersi yürütürdü. Juan, Bay Harris'ten uzak, köşedeki en son sırada otururdu. Bay Harris, bir soru sorduğunda Juan, hevesle elini kaldırır ancak Bay Harris çok nadir ona söz verirdi. 10 dakika sonra Juan, Bay Harris'in daha yakınına koşar ya da ayağa kalkardı. Bay Harris, hâlâ onu yanına çağırmazdı fakat Juan takla atmaya başlayınca Bay Harris onu elinden tutarak mola sandalyesine oturturdu. Ne yazık ki yüksek düzeyde sergilenen uygun olmayan davranışın hemen ardından Bay Harris'in göstermiş olduğu bu bireysel ilgi, Juan'ın ilerde taklalar atmaya devam edeceğini garantilemiş oldu.

Elbette, akran ilgisi de ayrıca uygun olmayan davranış için olumlu pekiştirme kaynağı olabilir. Yazarlardan biri bir seferinde sınıfında havlama sesleri çıkararak sınıfı rahatsız eden bir ortaokul öğrencisi ile çalışmıştı. Öğrenci bu davranışa neden olabilecek tıbbi bir müdahale almıyordu. Ne yazık ki, öğrenci havladığında akranları ona gülüyordu. Davranışa ilişkin gözlemler havlamanın akranlarının gülmesiyle pekiştirildiğini gösterdi. Bu hipoteze dayalı olarak öğrencinin öğretim müdahalesi iki kısımdan oluştu: öğrenci sınıfa şaka yapmak ya da gün boyunca çalışmalarını havlamadan tamamlarsa hayvanlarla ilgili bir hikâye (fıkra kitapları veya kütüphaneden bulduğu diğer materyalleri kullanarak) anlatmak için zaman kazanabilir. Bunun yanı sıra, eğer bu öğrenci hafta boyunca belli bir sayıdan daha az havlarsa hafta bittiğinde tüm sınıf eğlenceli bir etkinliğe katılabilir (böylece akranlar havlamaya gülmemeye teşvik edildi). Bu müdahale sonunda havlama kayboldu ve kalıcı etmen olarak akran ilgisi hipotezimizi desteklemiş oldu.

Güç ve Kontrol. Duygusal/davranışsal bozukluğu tanısı olan bazı çocuk ve gençler, geleneksel otorite figürleri veya sosyal adalet (ör., öğretmen veya ailenin ne yapması gerektiğini söylemesi) tarafından iradeli, aşırı ısrarcı, kararlı ve korkusuz görünürler. Eğitimciler genellikle bu öğrenciler tarafından sergilenen uygun olmayan davranışın işlevini "güç" ve "kontrol" olarak tanımlar. Bununla birlikte, güç ve kontrol bir davranışın gözlenebilir bir sonucu olmadığı için bu davranışlar işlevsel değildir (Iovanonne, Anderson ve Scott, 2013). Yine de güç ve kontrol tanımlanabilir ve sonuç olarak belli ve gözlenebilir sonuçları belirlemek için ek sorular sormamız gerekir. Güç ve kontrol tarafından motive edildiğini söyleyen davranışların bir sonucu olarak çocuk istediğini elde eder ve istemediğinden kaçınır. Örneğin, öğle yemeği sırasındaki akranlarının önünü keserek onları korkutmak için fiziksel gücünü kullanan bir çocuk düşünün (akranlarının çok yakınında durarak tehditkar konuşan). İlk bakışta, öğrencilerin bu davranışının işlevini güç olarak (ör., akranlarının üstünde bir güç) tanımlayabiliriz. Fakat Iovanonne ve arkadaşları tarafından önerilen "İşlevin güç olduğunu nasıl biliyorsunuz?" (s.4) sorusunu sorduğumuzda, bu öğrenci davranışının işlevini istenen bir etkinliğe ulaşma olarak (öğle yemeği kuyruğunda öne geçmek) daha doğru bir şekilde tanımlayabiliriz. Yüksek düzeyde karşı gelme ve başkalarının davranışlarını etkileyen korkutma gibi uygun olmayan davranış sergileyen öğrencilerin, genellikle uygun bir yolda olmadıklarını biliyoruz (Coi ve Kupersmidt, 1983; Walker ve diğ., 2004). Öğretmenine karşı gelen bir öğrenci ile karşılaştığımız zaman, özellikle öğretmenin eğitimde zor davranışları yönetmek için etkili stratejileri çok az kullandıysa öğretmen bu davranışı öğrenciyi yönetici odasına göndererek yanıtlayabilir. Bazı "güç gösterisi" olarak tanımlanan davranışlar gerçekte istenmeyen bir sınıf ortamından kaçınma işlevine hizmet edebilir. Benzer şekilde, sınıf ortamında öğrenme sürecini durdurmak için uygun olmayan davranış (ör., kaba sesler çıkarma, bağlam dışı konuşma, akranlarına uygun olmayan yorumlar yapma) sergileyen öğrenciler, akranlarının dikkatini çekmek (ör., arkadaşlarının gülmesi) ya da çalışmadan kaçınmak istiyor olabilir. Bu tür öğrencilere müdahale programları geliştirilirken davranışın gerçek işlevinin ne olduğunun belirlenmesi çok önemlidir. Yani öğrenci davranışın sonucunda ilgi çekmek mi yoksa kaçınmak için mi bunu yaptığını belirlemek için davranış sonuçları gözlenmelidir. Bu sonuçlar daha sonra etkili bir müdahale programı geliştirilmesi için temel olabilir (bakınız Bölüm 8).

BİR ŞEYDEN KAÇINMA Kimi zaman uygun olmayan davranış bir olumsuz pekiştirme işlevi olarak hizmet eder: Bu uygun olmayan davranış sonucu, öğrenciler istenmeyen bir durumdan ya da görevden kaçarlar veya kaçınırlar (Carr, Newson ve Binkoff, 1980; Nelson ve Rutherford, 1983) (daha fazla bilgi için Bölüm 8'e ve 10'a bakınız). Kaçma veya kaçınmanın nedeni belirlenmediği sürece, uygun olmayan davranış sergilenmeye devam eder. Aşağıda öğrencilerin uygun olmayan davranışlarının bir sonucu olarak kaçma veya kaçınma amaçlı kullandığı bir kaç genel duruma ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

Çalışma veya İstenmeyen Durumlar veya Görevler. Bazen uygun olmayan davranış tahmin edildiği gibi belli bir sınıfta (ör., fiziksel eğitim, cebir, dil bilgisi), akademik çalışmada (ör., sesli okuma, yazma) ya da bir durumda (ör., bağımsız çalışma veya grup çalışması, geçişler, öğle yemeği zamanı, serbest zaman) ortaya çıkar. Böyle durumlarla karşılaşıldığı zaman, uygun olmayan davranışla ilgili durumdan kaçan veya kaçınan öğrenci için bu durumun neden daha fazla pekiştirici olduğunu belirlemek üzere bağlam dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir: "Çalışma çok zor ya da çok kolay olabilir mi?", "Öğrenci ilgili durumda başarılı olabilecek akademik ve/veya sosyal becerilerde ön koşul özelliklere sahip mi?", "Sınıf sıkıcı mı?", "Sınıf yapılandırma ve düzenleme bakımından yetersiz mi?" Chandler ve Dahlquist (2002), şu durumların öğrenci bakış açısından değerlendirilmesini önermiştir: Öğretmenlerin öğrenciyi müdürün odasına göndermesini öğrenci için cezalandırıcı olduğunu düşünüyorsanız, bunu yapmanıza gerek yok. Sınıfta ne olursa olsun, öğrenci gittiği yerde yönetici odasındaki personel ya da yöneticilerin bireysel ilgisini kazanabilir, bu durumda öğrenci tarafından yönetici odasına gitmek tercih edilebilir. Aynı şekilde, karmaşık oyun alanı çevresini başarılı bir şekilde yönetmek için kendini-kontrol etme ve akran etkileşimi becerilerinde yetersiz olan bir öğrenci (ve sürekli oyun alanında başını belaya sokan) oturup arkadaşlarını izlemek veya sınıfta kalıp kitap okumaktan mutlu olabilir; serbest zamanı kaçırmak öğretmenlere cezalandırıcı gibi gelebilir ancak bu durum öğrenci için pekiştirici olabilir.

İnsanlar. Bazen öğrenciler uygun olmayan davranışları öğretmen ya da akranlar gibi insanlardan kaçınmak için sergilerler. Bölüm 5'te anlatılacağı gibi, olumlu ilişkiler, davranış problemlerini önlemede önemli bir etmendir. Bir öğretmenle olumsuz, kötü veya nötr bir ilişki o sınıfta bir öğrenciyi davranış problemlerine yatkın hâle getirebilir. Kişiler arası becerilerde zayıf olan öğrenciler, hoşlanmadıkları insanlardan veya onları haksız olarak algılayan bir öğretmenden uzaklaşmak için uygun olmayan davranış sergilemeye başvurabilir.

Utanma, Hüsran, Başarısızlık Korkusu. Güç ve kontrolü daha önce tartıştığımız gibi, utanma, hüsran veya başarısızlık korkusu bir öğrencinin uygun olmayan davranışı için açıklama olarak sunuluyorsa gözlenebilir sonuçları belirlemek üzere işlevin doğruluğuna karar vermek için bunları daha yakından sorgulamak gerekir. Örneğin, akranlarından daha düşük akademik performansı olan bir öğrenci sınıftaki akademik beklentilerden (ör., okuma metinlerini okuma hızı, bağımsız çalışması için öğrenciden beklenen sürenin uzunluğu, araç-gereçleri kullanma biçimi, ne kadar ve ne tür yardım kullanma) kaçmak için, öğrencinin sahip olduğu beceriler bu beklentileri karşılamak için uygun değildir, bu nedenle uygun olmayan davranış sergileyebilir.

UYGUN OLMAYAN DAVRANIŞ İÇİN SONUÇLARIN YETERSİZLİĞİ

Uygun ve uygun olmayan davranışlara verilen yanıtlardaki tutarlık etkili sınıf yönetimini sağlamak için önemlidir.

Bazen uygun olmayan davranış ortaya çıkar çünkü öğrencilere istemediği şeyden kaçınmak için izin verilir. Bu durumda uygun olmayan davranış için ya etkili sonuçlar yoktur ya da sonuçlar tutarsız bir şekilde uygulanıyordur; sonuçların yetersizliği uygun olmayan davranış için pekiştireç olarak hizmet edebilir. Örnek olarak kendi davranışınızı düşünün:

Çoğumuz araç kullanırken nadiren hız sınırını aşar ve kısmen de olsa cezadan kurtulabileceğimizi düşünerek bunu yaparız. Hız aşımından dolayı ceza aldığımızda ise genellikle sonrasında aracı yavaş kullanırız (ya da en azından cezayı aldığımız yerde hız sınırına dikkat ederiz!). Şüphesiz ki, bize hız sınırını aştığımız her seferde ceza verilse hız sınırını aşmamaya daha fazla gayret göstereceğizdir.

Kuralları ve ilkeleri çiğnenmiş bir sınıf düşünün (Bölüm 4'te göreceğiniz gibi bu önemlidir). Öğretmen dersi yürütürken, ders dışı yorumlarla sık sık rahatsız edildiğini; bunun yanı sıra, birkaç öğrencinin birbirine not yazdıkları kâğıtları verirken bir öğrencinin sınıfta uyuduğu bir ortamı göz önüne getirin. Öğretmen bazen ders dışı yorumlara konuşma sırasında yanıt verirken genellikle yazışma kâğıtlarını ve uyuyan öğrenciyi görmezden gelir. Bu sınıfı, tüm öğrencilerin konuyla ilgilendiği ve derse katıldığı bir sınıfla karşılaştırın. Fark nedir? Büyük ihtimalle fark, ikinci bahsedilen sınıfta bulunan öğrencilerin neye izin verilip neye izin verilmeyeceğini öğrenmiş olmasıdır çünkü öğretmen sürekli yazışma kâğıtları, ders-dışı yorum yapma ve uyuma gibi ders-dışı davranışlar için önceden belirlenen anlamlı sonuçlara başvurur. Öğrenciler davranışın kabul edilebilir sınırının bir sınıftan diğerine değiştiğini ve öğretmenlerin kabul edilemez davranışa nasıl yanıt verdiğini hızlıca öğrenir.

Örneğin, Bayan Cohen sekizinci sınıf resim dersi öğretmenidir. Onun sınıfı genellikle çok gürültülü ve derse odaklı değildir çünkü Bayan Cohen, planlı bir öğretmen değildir. Öğrenciler derse başlamak için sık sık öğretmeni 10 dakika beklemek zorunda kalır ya da derste daha hiçbir şey yapmadan Bayan Cohen gerekli materyalleri toplar. O öğrencilerin çalışmalarını yaparken sıralarında sessizce oturmaları gerektiği kuralı konusunda öğrencileri bilgilendirmiş olmasına rağmen öğrencilerin zamanı boşuna harcadığı için kendini suçlu hisseder. Bu nedenle öğrencilerin konuşmasına, sıralarından kalkmasına izin verir. Öğrenciler Bayan Cohen'in sınıfını sevmelerine rağmen o günün çalışmasıyla ilgili yönerge verse bile öğrencilerin çok azı bunu yerine getirir.

Sonuç olarak uygun olmayan davranışı değerlendirirken dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, geçmişte sonuçlara ilişkin ne ölçüde etkili ve tutarlı bir şekilde uygulama yapıldığını düşünmektir. Eğer sonuçlara eksik veya tutarsız bir şekilde yaklaşılmışsa yapılacak ilk şey, adil ve mantıklı sonuçlar geliştirmek ve bunları tutarlı bir şekilde sürekli uygulamaktır. Bölüm 12'de bilimsel-dayanaklı sonuçlar ve bunların nasıl doğru bir biçimde kullanılacağı tartışılacaktır.

Özet

Başlıktan da anlaşılacağı gibi, bu bölümün amacı çocukların neden uygun olmayan davranış sergilediğine ilişkin çeşitli kuramları açıklamaktır. Bu bölümün amaçları ve nasıl ele alındığı aşağıdaki gibidir:

1. Davranışın temel kuramlarını ve öğretmenler için her bir kuramın araştırma desteğini ve yararları tanımlanmıştır.

Davranışın iki kuramını tartıştık: biyofiziksel ve davranışçı kuram ve buna ek olarak üç model hakkında genel bir bakış sağladık: psikodinamik, ekolojik ve bilişsel model. Bunlardan davranışsal model en çok araştırma desteğini ve öğretmenler için en yararlı araçları sunmaktadır. Bölümün çoğunluğunda ODD'yi temel alan davranışsal müdahalelere yer verilmiştir.

2. Davranışsal modelin temel ilkeleri ve varsayımları tanımlanmıştır.

Davranışsal modelin kendiliğinden ortaya çıkan her türlü tipik ve atipik davranışları anlamaya temel oluşturan yedi ilkesini tanımladık. Bunun yanı sıra, bölüm boyunca tanımlandığı gibi bu ilkeler olumlu davranışsal destek temelli müdahalelerin temelini oluşturur.

3. Uygulamalı davranış analizi (UDA) ve UDA ile olumlu davranış müdahaleleri ve destekleri arasında ilişki tanımlanmıştır.

UDA, davranışsal ilkeleri sosyal olarak anlamlı davranışları değiştirmek için kullanan bilimsel yaklaşımdır. Bölüm boyunca UDA'nın temelini oluşturan dört varsayımı tanımladığımız kadar UDA'yla ilgili yanlış düşünceleri de tanımladık. UDA olumlu davranış desteklerinin kullanıldığı birçok müdahalelere ve prosedürlere temel oluşturur.

4. Uygun olmayan davranış için öncül, beceri yetersizliği ve sonuç tanımlanmıştır.

Öncüllerin, beceri yetersizliklerinin ve sonuçların davranışı nasıl etkilediği tanımlanmış ve davranış üzerindeki çevresel etkileri belirlemek üzere bir araç olarak işlevsel davranışsal değerlendirme uygulamaları açıklanmıştır.

Bu bölümde açıklanan kavramsal modeller aşağıdaki kısa sınıf hikâyelerinde örneklendirilmiştir. Bu bölümdeki Öğrenme Etkinlikleri size modeli daha iyi anlamanız için yardımcı olacaktır.

Bay Perr'in Kaynaştırma Anaokulu Sınıfı

Bay Perr, bir genel eğitim öğretmeniyle birlikte-öğretim yapacağı kaynaştırma anaokulu sınıfına yeni atanmış tecrübeli bir özel eğitim öğretmenidir. Sınıftaki 22 öğrenciden 8'i özel eğitim almaktadır. Bu öğrencilerin yetersizlikten etkilenme dereceleri değişkenlik göstermektedir. İki öğrenci Down sendromu, iki öğrenci otizm spektrum bozukluğu, üç öğrenci hafif düzeyde konuşma bozukluğu ve bir öğrenci ise Smith-Magenis sendromu tanısına sahiptir.

Bay Perr boş zamanlarını bu küçük öğrencilerinin yetersizlikleri hakkında bilgi edinmek için ayırmak zorunda kalmıştır. Üniversitede almış olduğu derslerden biyofiziksel model aklına gelmiş ve öğrencilerinden bazılarının tıbbi koşullarını göz önüne aldığında öncelikle bu alanda okuma yapmayı tercih etmiştir fakat genetik ve biyokimyasallar hakkında okuma yaptıkça öğrencilerinin üzüleceğini, suistimal edileceğini veya diğer öğrencilerin onlara sözel saldırıda bulunmasına yardımcı olacağını hiç düşünmemişti.

Bay Perr sonunda sınıf yönetiminde uzmanlaşmış eski bir arkadaşı olan Dr. ICE'ı aramaya karar verdi. Dr. ICE ona tutarlı bir çevrenin bütün öğrenciler için özellikle davranış problemleri olan öğrenciler, ortaya çıkan problemlerin organik temelli olsa bile önemli olduğunu hatırlattı. Bu Bay Perr için yararlı bir hatırlatma oldu. Ve Bay Perr'in okumaları sınıftaki günlük müdahalelerde ona çok yardımcı olmamasına rağmen o sözcük dağarcığına her yetersizliğe ilişkin kullanılan terimleri kattı ve öğrencilerinin ne tür tıbbi tedavi alabileceğini öğrendi. Bu durum Bay Perr'in öğrencileri ve çocukların durumlarıyla ilgili buldukları her şeyi okuyan aynı zamanda çocuğumun durumu hakkında öğretmen ne kadar bilgili diye test eden öğrenci ailelerine büyük ders oldu.

Bay Ace'in Davranış Sınıfı

Dr. ICE ABD Lisesine sözleşmeli bir özel eğitim davranış sınıfı öğretmeni olarak çalışmak üzere çağrıldı. Bu öğretmene, Bay Ace, genel eğitim sınıfına ulaşmak için gerekli yasal talepler, etkinlikler hakkında bilgi verildi ve mümkün olduğu kadar genel eğitim müfredat programını takip etmesi söylendi. Öğrencilerini başarılı bir şekilde genel eğitim ortamlarına hazırlamak için Bay Ace'den uygun sosyal ve akademik becerilerin öğretilmesi ve öğrencilerinin rahatsız edici davranışlarını azaltmak için çalışması istendi.

Bay Ace öğrencilerinin önceki yaşamlarında çok fazla suistimal edildiğine ve onların duygularını doğru ifade edene kadar rahatsız edici davranışlarını azaltmanın mümkün olmadığına inanıyordu. Öğrencilerine yardımcı olmak için, Bay Ace duygularını paylaşmaları için birçok küçük grup oturumları düzenledi. Ardından öğrencilere duygularını ifade etmelerine yardımcı olması için yaratıcı görevler aracılığıyla bir fırsat verdi. Bu etkinlikler onların akademik çalışma günlerinin büyük bir kısmını aldı.

Dr. ICE Bay Ace'nin öğrencilerini umursadığını söyleyebilirdi. Ancak ona görevinin öğrencilere akademik konularda öğretim yapmak ve öğrencileri yetişkinlik yaşamına hazırlamak olduğunu hatırlattı. Dr. ICE öğrencilerini anlamak isteyen Bay Ace'yi övdü. O, Bay Ace'ye akademik ve davranışsal becerileri öğretirken risk alarak güvende hissedeceği olumlu ve tutarlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için bilgisini kullanabileceğini söyledi. Bunun yanı sıra, Dr. ICE Bay Ace'ye davranışçı modelin kullanıldığı bir sınıfı ziyaret etmesini önerdi.

Bay Ace, Dr. ICE'ın söylediklerini düşüneceğine söz verdi. Dr. ICE Bay Ace'nin değişiklikler yapmasını umuyordu çünkü öğretmenler öğretim odağı olarak psikodinamik yaklaşımı kullanmak için NCLB'de çok az yer ayrılır.

Bayan Scott'un Davranış Sınıfı

Bayan Scott sosyal beceri ve davranış problemi olan öğrencileri için bağımsız bir sınıf düşündü. O'nun öğrencileri farklı türde yetersizliklere sahipti. Bayan Scott sınıfında her bir öğrencinin gereksinimlerini başarılı bir şekilde karşılamak için davranışçı yaklaşıma dayalı stratejiler kullandı.

Bayan Scott'un sınıfı başkalarına tutarlılık konusunda model oldu. Onun öğrencileri sınıf kurallarını ve prosedürlerini öğrenmiş ve sınıfa gelen bir ziyaretçiye bu kuralları açıklayabilir hâle gelmişti. Bayan Scott nezaket ifadeleri kullanma, iltifat etme ve özür dileme gibi öğrencilerinden yapmasını beklediği davranışlara model oldu. Sınıfın akademik çalışma zamanlarını dikkatli bir şekilde planladı ve programını anlaşılır şekilde sınıfa astı. Öğrenciler bu şekilde bir etkinliğin ne zaman yapılacağını biliyordu çünkü onlar artık sınıf rutinlerini öğrenmişlerdi. Öğrenciler sınıfta bulunan her bir çalışma alanında ne tür etkinliklerin yapılmasına izin verileceğini biliyordu çünkü her alanda bir veya daha fazla yapılacak etkinlik önceden belirlenmişti.

Her öğrencinin geliştirilmesi gereken davranışına yönelik bireysel ödül sistemi ve buna ek olarak sınıfı birlikte çalışmaya teşvik etmek üzere bir grup ödül sistemi hedeflenmişti. Her bir öğrenci yaptığı çalışmasına karşılık gelen pekiştirecin ne olduğunu ve ilgili pekiştireci kazanmak için kendisinden beklenen davranışın ne olduğunu sorulduğunda söyleyebilirdi.

Bayan Scott davranış müdahale programının temeli olan olumlu pekiştirmeyi kullandı. Bunu sadece ödül sistemi şeklinde değil aynı zamanda olumlu öğretmen-öğrenci etkileşiminde sözel övgü kullanımı şeklinde de planladı. Buna rağmen kimi zaman olumlu pekiştirmenin dışında olumsuz pekiştirme de kullandı. Bunu özellikle öğrencilerinin ev ödevi tamamlama sıklığını artırmaya yardımcı olmak için kullandı. Geçmişte bir öğrenci sınıfa her sabah neden ödevini tamamlayamadığını belirten bir bahane ile geliyordu. Bayan Scott sakince ona saat 8'e kadar hiç bir ödevin açılmayacağını, ödevini sabah molası süresince tamamlaması gerektiğini söyledi. Bu süreçte ödev tamamlanır tamamlanmaz öğrenci sabah molası etkinliklerine katılabilirdi. Elbette, arka arkaya iki gün kaçan sabah molası etkinliklerinin ardından öğrenci ödevlerini evde yaptı ve sabah gelir gelmez gururla öğretmenine ödevini yaptığını söyledi.

Bayan Scott öğrencilere yılın başında sınıfın güvenli bir yer -sınıfta hiçbir şiddet içeren davranış yok- olduğunu söyleyecek noktaya geldi. Bu kuralı, sözel ve fiziksel hakimiyet için alınan puanları ve duygularını uygun yollarla ifade etmelerini ödüllendirerek ve şiddet içeren bir davranış meydana geldiğinde olumsuz sonuçlar uygulayarak uyguladı.

Bayan Scott davranış hakkında birçok şey öğrendi. Bu öğrendiği şeylerden bazıları açık ve net bazıları ise değildi. Örneğin, kariyerinin başlarında matematik dersinde uygun davranış sergileyen öğrencileri ödüllendirmişti. Matematik sınıfındayken bir öğrenci sürekli tuvalete gidip gidemeyeceğini sorardı ancak Bayan Scott'un bu durumu anlaması biraz süre almıştı. Bu öğrenci tuvalate giderek matematik sınıfından 10-15 dakika kaçınsa dahi kalan sürede pekiştireci almak için yeterli puan kazanıyordu. Bayan Scott tuvalete gitme süresini aşamalı olarak azaltmaya karar verdi ve bu sürece matematik sınıfında ders boyunca çalışmalarının tamamını yaptıktan sonra pekiştireç kazanmasını ekledi. Zamanla öğrenci matematik sınıfına gitmeden önce teneffüste tuvalete gitti ve ders başladığı andan itibaren sınıfta kaldı, üstelik matematik ödevlerinin çoğunu da tamamladı.

Bayan Scott davranışçı teknikleri kullanırken başarılı deneyimler kazanmıştır. Bu tekniklerin öğrenilmesi kolaydır. Bu sayede anlaşılması zor öğrencileri olduğunda işe yaramayan müdahaleyi uyarlama ve değerlendirmek için iyi problem çözme becerileri kullanmak zorunda kalmıştır. Onun çalışması zor ancak ilginç ve takdire şayandır.

Öğrenme Etkinlikleri

1. Her sınıfa ilişkin tabloyu okuyun ve ardından her birine ilişkin uygun kavramsal modeli belirleyin. Sonuca varmanızı sağlayan ipuçlarını tartışın.
2. Araştırma temelli bir eğitsel ürün seçin. Bu araştırmaların bazılarını inceleyin ve bunların NCLB standartlarına uygun bilimsel kanıta dayalı olup olmadığına karar verin. Bu ürün

grup deneysel araştırma ile mi yoksa tek-denekli araştırma modeli ile mi değerlendirildi?

3. Depresyon, DEHAB, Rett sendromu veya diğer yetersizlik guruplarına ilişkin tıbbi bilgiler okuyun. Bu okuma sonucu sınıf öğretmeninin işine yarayacak ne tür bilgiler öğrendiniz?
4. Küçük gruplar hâlinde uygulamalı davranış analizi yönteminin davranışlarda olduğu kadar yazma öğretiminde kullanılıp kullanılamayacağını tartışın.
5. Davranışsal modelin kullanıldığı "Bayan Scott'un Davranış Sınıfı" hikâyesini okuyun. Bayan Scott'un kullanmış olduğu teknikleri listeleyin ve bunların davranışsal modelin yedi ilkesinden hangisini yansıttığına karar verin.
6. Sınıfınızda davranışsal modelin yedi ilkesinden hangilerini kullanabileceğinizi yazın.
7. UDA ile olumlu davranışsal destek arasındaki ilişkiyi küçük gruplar hâlinde tartışın.
8. Öğrencilerinin uygun olmayan davranışlarının nedenleri hakkında eğitimcilerin algılarına yönelik görüşmeler yapın. Daha sonra, eğitimcilerin yanıtlarının hangi kuramsal model veya modelleri yansıttığını belirleyin.
9.

Temel davranışsal ilkelerin önemli noktalarına dikkat çeken bu eğlenceli **video**yu (www.youtube.com/watch?v=JA96Fba-WHk) izleyin. Bu videoda kullanılan davranışsal terimlerden biri yanlış kullanılmaktadır. Bu videoda kullanılan terim tanımlanan ilke için doğru terim değildir. Yanlış kullanılmış olan terimi belirleyin. Bu ilke için doğru terim nedir?

Kaynaklar

Association for Behavior Analysis International®(ABAI) Uygulamalı Davranış Analizi ile ilgilenenler için profesyonel bir organizasyondur. Bu web sitesi, araştırma, davranış analizinde akreditasyon, ABAI üyeliği ve daha fazlasını içeren davranış analizi hakkında zengin bilgi sağlar.

Council for Exceptional Children's Division for Research web sitesi, popüler konular/uygulamalar hakkındaki araştırmaların kısa özetleri olan Uygulama Uyarıları sağlar. Her Uygulama Uyarısı, ilgili araştırmanın niteliğine ve miktarına göre "Bunun İçin Devam Et" veya "Dikkatli Kullan" olarak derecelendirilir.

ABD Eğitim Bakanlığı'nın web sitesi, tüketicilerin ürün etkililiği iddialarını değerlendirmelerine yardımcı olmak için Titiz Kanıtla Desteklenen Eğitim Uygulamalarının Belirlenmesi ve Uygulanması: Kullanıcı Dostu Bir Kılavuz dâhil olmak üzere çeşitli yayınlar sunmaktadır.

Amerika'nın Akıl Sağlığı Kanalı Healthy Place; koşullar, tedavi, ilaçlar ve daha fazlası dâhil olmak üzere zihinsel sağlık hakkında bilgiler sağlar. Etkileşimli öğretim içerir.

ABD Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün bir bölümü olan **What Works Clearinghouse,** NCLB'nin "bilimsel kanıt" tanımını karşılayan eğitim araştırmaları için bir değişim odasıdır (clearinghouse). Akademik içerik alanları (ör. Okuma, matematik), davranış sorunları ve diğer alanlar için müfredat ve müdahaleler üzerine araştırma incelemeler sağlar. Bu site, yeni incelemeler tamamlandıkça sürekli olarak güncellenir.

Ulusal Okul Psikologları Birliği (NASP) Merkezi, davranış, sosyal beceriler, akıl sağlığı, disiplin, okuma, değerlendirme, çeşitlilik ve daha fazlası alanlarında okul başarısıyla ilgili çeşitli kaynaklar sağlar.

İnsan Genom Projesi web sitesi, insan genlerini haritalamak ve belirli bir genle ilişkili davranışı tanımlamak için yapılan kapsamlı çabanın tüm yönleri hakkında bilgi sağlar.

PSYweb.com, akıl sağlığı sorunları, tanı, tedavi, ilaç tedavisi, beyin işlevleri, araştırmalar ve daha fazlası hakkında bilgi sağlayan bir web sitesinin adıdır.

Amerikan Yeniden Eğitim Derneği, kendini Re-ED ilkelerine ve uygulamalarına adamış bir kuruluştur.

Albert Ellis Enstitüsü'nün web sitesi rasyonel duygusal davranış terapisi, eğitim, araştırma, yayınlar, sohbet odası, sevk hizmetleri ve daha fazlası hakkında bilgi sağlar.

Journal of Applied Behavior Analysis (JABA), davranış analizi alanına yönelik amiral gemisi araştırma dergisidir. JABA'da yayınlanan makalelerin çoğuna derginin web sitesinden ulaşılabilir.

ABD Cerrahlar Genel Müdürlüğü'nün web sitesi, fiziksel ve zihinsel sağlığın tüm yönleri hakkında bilgi, genel cerrahın raporlarına erişim ve kaynaklara bağlantılar sağlar.

Public Broadcasting System (PBS) ebeveynler, PBSParents için bir web sitesine sahiptir. Bu web sitesinin "Zorlu Davranış" başlıklı bir bölümü, PBIS'in zorlayıcı davranışları ve açıklamaları hakkında kolay anlaşılır bir dilde bilgi sunmaktadır.

William Glasser Enstitüsü, web sitesi eğitim ve danışma seçimi, kaliteli okullar, gerçeklik terapisi ve diğer programlar hakkında bilgi sağlar.

Gösteri 2-1 Bayan Evers David'e onun yeni ilaçlarını ayarlamak için yardımcı olur.

Bayan Evers, onun dördüncü sınıf öğrencilerinden David'in sabahları sınıfta uyuklaması nedeniyle endişe duymaktadır. Bu endişesini David'in annesini arayarak söyledi. David'in annesi, Bayan Smith, Bayan Evers'e bilgi verdiği için teşekkür etti. David son zamanlarda yeni bir ilaç kullanmaya başlamıştı ve annesi öğretmeni arayıp ilacın olası yan etkilerini söylemeyi unutmuştu. Anne Bayan Evers'ten David'in yeni ilaca uyum sağlaması için ona bir hafta daha vermesini ister. Bu süreçte uyku düzeni aynı kalır veya artarsa Bayan Smith David'in doktoru ile iletişime geçeceğini söyler.

Bayan Evers David'e eğer kendisini uykulu hissederse odanın arkasındaki sessiz zaman alanına gidebileceğini söyler. O David'e bunun davranışının bir sonucu olmadığını söyler. O David'in vücudunun yeni ilaca uyum sağlayana kadar uyuması gerekebileceğini anlar. Ancak öğretim yapmak için David'in zamanının çoğunu sınıfta geçirmesini ister. Bayan Evers ayrıca David'e tamamlamadığı çalışmaların her birinden sorumlu olduğunu da belirtir.